

Ціна: 40 центів.

НОВІ ДНІ

NOVІ DNI

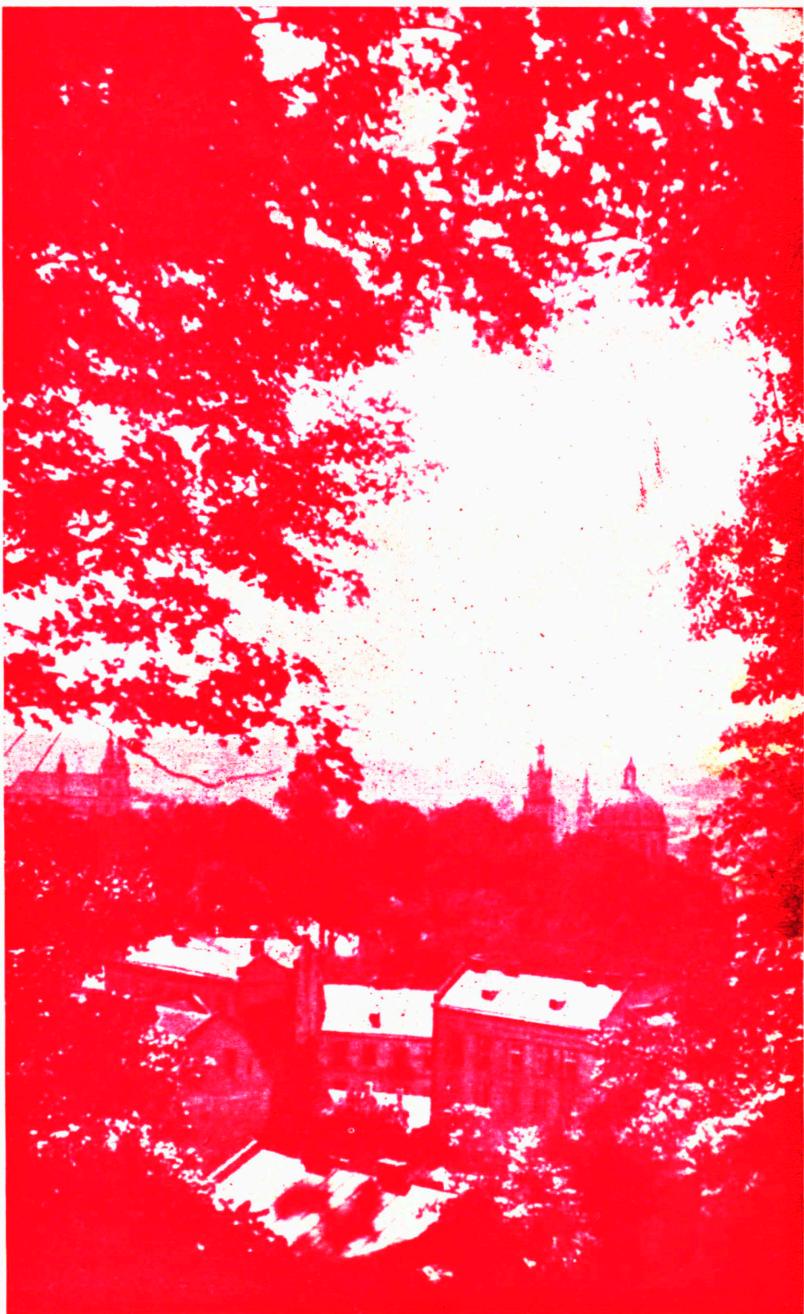
NOVІ DNI

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК II.

ЛИСТОПАД, 1951

Ч. 22

Старокняжий Львів — столиця Галицької провінції України.

Населення цього славного міста, за прикладом Києва, Харкова, Одеси та інших українських міст, 1 листопада 1918 року повстало проти австрійського окупанта і відновило українську державність на південно-західних українських землях.

УВАГА!

УВАГА!

**МАЄМО НА СКЛАДІ ТАКІ ДИТЯЧІ
ВИДАННЯ:**

1. "ДВІ КАЗОЧКИ" (нове видання) народні казки з гарними малюнками, кольорова обкладинка, стор. 16, ціна — 20 центів.
2. "ЛИСИЧКА - СЕСТРИЧКА І ВОВК ПАНІ-БРАТ" (нове видання), народна казка, з малюнками, стор. 16, ціна — 15 центів.
3. "ІВАСИК-ТЕЛЕСИК", народня казка з малюнками, кольорова обкладинка, ціна — 15 центів.

Замовляти:

NOWI DNI

Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada.
Книгарням і кольпортерам опуст.

=====
Передплачуйте! Читайте! Поширюйте!

"П О Р О Г И "

перший літературно-мистецький журнал
на американському континенті.

В "ПОРОГАХ"

друкують свої праці українські поети,
письменники, мистці та вчені.

В "ПОРОГАХ"

друкуються переклади кращих літераторів
світу.

Річна передплата в Канаді і ЗДА \$3.00.

Замовлення слати на наше представництво
в Канаді:

"Nowi Dni",

Box 452, Term. "A", Toronto, Ont.

=====
НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЗЛОЖИЛИ:

1. С. Віндик, Торонто \$2.00
2. Н. Волошко, Мт. Бріджес, Онт. \$1.00
3. В. Жураківський, Вальора, Онт. \$1.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТИНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

1. І. Лисенко, Торонто	7
2. І. Сердюк, Торонто	2
3. В. Неліпа, Торонто	2
4. В. С-й, Едмонтон	1
5. М. Подворняк, Винніпег	1
6. п. Гурський, Торонто	1
7. М. С-ко, Ню Йорк	1
8. А. Балан, Торонто	1
9. І. Олексюк, Торонто	1
10. ІІ. Шадурський	1
11. С. Некротюк, Монреаль	1

Щиро дякуємо за допомогу в розбудові журналу. Ваша допомога дає нам змогу поліпшувати журнал. Кличемо всіх наших читачів наслідувати приклад згаданих вище осіб.

Адміністрація

В кожній українській установі ї хаті
мусить бути

Погруддя Т. Шевченка

роботи скульптора Юрія Кодака.

Розмір погруддя: 15 цалів. Матеріал: порцеляна, випалена при 2.500 ступнях. Ціна (з пересилкою): \$15.00. Замовляти:
Jurij Kodak, 69 Napier Str., Hamilton, Ont. Canada.

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник. Видає в-во "Нові Дні", головний редактор — Петро Волиняк.
Обкладинка: артист-маляр Г. Новаківська.

Умови передплати:

Канада — річна: \$ 3.00, піврічна: \$ 1.75.
ЗДА — річна: \$ 3.00 американських, піврічна:
\$ 1.75 американських.

ЗМІНА АДРЕСИ: 10 центів (можна канадськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

Ukrainian Booksellers & Publishers
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W. 2., England

Mr. T. Seliger,
10 Pool Str.
Bolton, Lancs., England.

Передплата в Англії: річна — 1½ фунта.

В Аргентині:

"Peremoha"
25 de Mayo 479 (26)
Buenos Aires,
Argentina.

Передплата в Аргентині: річна — 25 пезів,
піврічна — 15 пезів.

В Австралії:

Miss O. Odlyha
G. P. O. Box 933 H, Adelaide, S. A.
Передплата в Австралії: річна — 1½ фунта.

У Венесуелі:

Zapolenko Serhij
San-Rafael a Toro
Calle-el-Carmen № 271
Caracas, Venezuela

Передплата у Венесуелі: річна: — \$ 3.00 amer.,
піврічна — \$ 1.75 amer.

"Nowi Dni", a Ukrainian Monthly. Editor: Petro Wolyniak.

Address: Nowi Dni, Box 452, Term "A", Toronto, Ont., Canada

ЮРІЙ КЛЕН

Попіл Імперії

(Уривок з 1-ї частини.)

Щасливий край,
де сонце Маркса і Ласаля
дарує май,
замісто вовни, шкір і сала.
Тебе таким
У снах своїх не бачив Гоголь.
Як пілігрим,
шукаю марно шлях до Бога.
Усі стежки
позаростали будяками.
Скрізь літаки
із нерухомими крилами
з небес гудуть,
що вже немає серафимів,
і зверху шлють
клубки їдких і сивих димів.
З-понад ланів
не пролунає крик "Осанна!"
Ні, інший спів
вітає мудрість нездоланну,
з якою вождь
під владним натовпом кермує
в грозу і дощ,
важку на люд натягши збрую.
Навіщо нам
гірська блакить і хвій туманів,
і сад, і храм,
коли нам норму дав Стahanів,
коли машин
сторикий рев реве у вуха?
Невгавний млин
у душу вихорем нам дмуха!
Нам розгорнули Маркс і Ленін
далекий світ.
Загнав докупи їхній геній
голоти збрід.
Нарід від Коли до Колими
рубає лід.
Він від Архангельська до Крима
єдиний моноліт.
Щасливий край,
де сонце Маркса і Ласаля
плекає гай,
красніший від садів Версаля.
Новий декрет
щодня новий несе добробут
і наперед
без меж щасливими нас робить.
За хліба шмат

хто не піде на смерть і зраду,
на шах і мат,
на чин гидкий і на загладу?
Нових людей
добра невидана зростила
і квіт ідей
слізми буржуйськими зросила.

* * *

Не храм, а вже "музей".
Фанфарять там полотнища чірвоні:
"Релігія" — це давні забобони,
які звели людей,
релігія — це для народа опій,
в якому він свою свідомість топить." Мов стебла орхідей,
стрункі дзвінниці, на погром віддані,
щербаті дзвони ронять на майдани,
і маркових ідей
дурман вирощують нам богобори.
Поглянь: у Володимирськім соборі
уряджено шантан.
І ріюльть у царських вратах сопрано.
Під образом Христителя Йоана
хтось смокче мазагран,
і продає жидівочка в буфеті
хліб з оселедцем і черстві котлети.
Не йдуть уже святі
по сходах тих, які вели на крилос,
та ще тъмяніють там, де морок виріс,
їх німби золоті.
І топчуть босі ноги недокурки
і монастирях, де оселилися "урки".
"Безбожник" на Христа
і Богородицю карикатури
нам подає. А може в дні понурі
великого пост?
нова нам об явилася Богоматір:
відважно стрівиши бурю у театрі
і поглядів шрапнель,
закітла діамантами з корони,
яка вінчала іверську ікону,
на сцені Розенськ.

Юрій Клен (Севальд Бургарт) — один з найвизначніших наших поетів і літературознавців, що передчасно помер 30. 10. 1947 р. в Німеччині.

Містимо тут уривок з його останнього (ще не друкованого) твору "Попіл Імперії".

50-річний ювілей Михайла Ореста

27 листопада Михайліві Орестові минає 50 років. Півстоліття тривожного життя, включно з перебування на засланні, і чверть століття жертовної праці над словом, праці-творчості, в процесі якої добуваються найпотаємніші вияви людського духа — поезії.

Українська література багата поетами. Більше — поети завжди перебирали на себе провід у її розвитку, в поширенні й поглибленні її засягу. Відома роль І. Котляревського в становленні нової української літератури. Назавжди епохальною залишиться в нашій історії творчість Тараса Шевченка, чиє слово прискорило усвідомлення українським народом себе, як нації.

В 20 столітті українська поезія домоглася найвищих осягів за своє вісімсотлітнє, якщо не донше, існування. З явища регіонального (нехай і з певними мистецькими здобутками) піднялася вона до верховин західно-европейської літератури, а інколи й перевищила її. Велику заслугу в цьому процесі мають — в першу чергу — київські класицисти або неокласики (М. Рильський, М. Зеров, П. Филипович, Ю. Клен і М. Драй-Хмаря), як теж П. Тичина, Е. Плужник, М. Бажан, Т. Осьмачка та інші кращі наші поети.

Коли наприкінці 20 і напочатку 30 років процес розвитку української літератури було московським большевизмом загальмовано і багатьох поетів та письменників фізично знищено, збереження верховинного лету перебрала на себе українська еміграція. О. Ольжич, Е. Маланюк, О. Теліга, Л. Монсендз та інші гідно виконали взяті на себе обов'язки. Та новий нищитель українського духа, німецький фашизм, завдав нам чергових утрат. З ко-

горти празької літературної школи або, як дехто називає її, когорти поетів-вісниківців, лишився чи не єдиний Е. Маланюк, який час-від-часу дозволяє про себе знати.

І от у цей критичний час, коли за всяку ціну треба було не лише зберегти верховинні набутки нашої поезії, а й поширити їх, до керма поетичного мистецтва став Михайло Орест. Багатьом це було навіть непомітно. Надто скромний і чужий декларативності, поет усвідомив що треба діяти не обіцянками, а мистецькими творами.

Так з'явилися "Луни літ" (1944) і "Душа і доля" (1946). Розкидані по багатьох альманахах, журналах і часописах, чекають появі збірки "Держава слова" та "Гість і господа". Дякуючи прихильникам творчості поета є підстави сподіватися, що книжки з'являться друком ще цього року.

Може бути кілька поглядів на творчість ювілята. Але на нашу думку, М. Орест — найкращий сучасний поет української нації. Справді, живуть ще М. Рильський, П. Тичина і М. Бажан. Тільки ж їхню творчість заковано в рами невільництва. Справді, ще друкуються Е. Маланюк, Т. Осьмачка, О. Стефанович, О. Лятуринська та інші заслужені поети. Тільки дуже рідко своїм способом мистецького вислову дорівнюють вони М. Орестові.

Вчитуючись у творчість ювілята, передусім стверджуємо незаперечну істину: поезія М. Ореста — не вияв лише певного часу, вона — вічна. Насамперед тому, що ця поезія оперта на засадах, які — протягом століть вивірені багатьма плеядами поетів — знайшла своє українське оформлення в київських класицистів.

М. Орест виріс із школи київських неокласиків. Пригляньмося й ствердімо, який він відмінний від своїх учителів, наскільки він вищий за них! Спільність мистецьких настанов в обдарованих поетів вилонює з себе неповторну відмінність. Один перевірює себе на осягах іншого, йому адекватного. Спільні, але й відмінні між собою неокласики. Спільний з ними, але й відмінний від них М. Орест. Вглянемося в рядки:

Зерно у бурунах потали,
Я знов ганьбу і глум, і гніт.
І бурі лютости топтали
Шолом ума і серця щит.

Та віра, чудом розбуяла,
Мене вела у тьмі шукань —
І раптом очі осіяла
Повита в непорочну рану

Долина ждана і жадана,
Святна і радісно п'янка —
І знаю: дивний дар дістане
Моя натомлена рука.

Це — не Рильський, не Зеров, не Филипович і не Ольжич, і не Клен. Це — Орест у всій повноті свого високомистецького вислову. Це — оригіналь-

ний і неповторний Орест, хоч він має багато спільногого з вищезазваними.

Гармонійний звукопис, філігранність кожного слова, взагалі пишномовність — найбільшою мірою притаманні М. Орестові, чи не единому авторитетові у найтонших нюансах української поетичної мови. Лексика поетова може служити вдячним матеріалом для широких досліджень єдності нашої мови щонайменше на протязі тисячеліття. З племенів словесного вороху правіків поет вилучає снаговиті зерна, дбайливо засіває їх на сучасний ґрунт української мови, — і вони проростаючи цвітуть і розливають оту "блаженну прянь", без якої не може бути справжня поезія.

Світогляд поета — гранично ідеалістичний. Його творчість — "це поезія екстатичної візії духового Монсальвату." "Як сонце літнє — храмові вітражі", так тематику Орестову скрізь просякає метафізичний комплекс Граала — ідея обраності та осяяння" (проф. д-р В. Державин).

Наполегливу працю провадить М. Орест і в царині мистецького перекладу. Його антологія ні-

мецької поезії українською мовою (підготована до друку) — величезне досягнення української літератури. Перекладає ювілят також із французької та англійської мов.

Як редактор і коментатор творів Миколи Зерова (див. "Соннетаріум" і "Каталептон"), заслуговує М. Орест на цілковите схвалення.

50 років проминуло. У місті Авгсбурзі в Баварії, поблизу залізничної станції, в маленькій кімнатці, що служить за спальню, кабінет і кухню, в самоті творчої праці, без будь-яких достатків, на благо українського слова трудиться Михайло Орест. Пересялаючи ювілятові найциріші привітання, закликаємо наш читацький загал подумати над долею українського поета. Кожна ювілятова книжка, куплена читачем, — така пожадана крапля на скромний прожиток автора, така маленька, але тривка цеглина на вивершення монументальної будови, якою ми назовемо українську літературу, що тільки поза межами України має право на вільний розвиток.

З ПОЕЗІЙ МИХАЙЛА ОРЕСТА

**

У книзі старовинній я знайшов
Рукопису незнаного уривок
І прочитав його:
 "…уже віддавна
Громадились ознаки лиховісні:
Дерева не цвіли, зникали квіти
З лиця землі і в пурпурowych ризах
Погрозливо палили вечори.
Злоба, порок, неситі насолоди
Нещадно коротили дні людей.
Постали лжепророки між народом;
Жорстокі, владолюбні і підступні,
Вони погнали світ в безодні згуби,
Бо нечестиво славили безсутнє.
Жертвовники війни горіли; небо
Диханням битов опалялось. Голод,
Чума і мор пустошили краї.
Люд обезумілій святині нищив,
Безчестив кладовища і вбивав
Усіх, хто опирався злому чину.
Останні мудреці пішли в пустелі;
В печерах оселившись, день-у-день
Молитву діючи, вони чекали
Кінця Речей. Але ватага дика
Знайшла до них тропу через піски
І, піднята намовою жаскою
Проводирів диявольських, убила
Обранців мудрості. І враз блакить
Потьмарилася. Могутня буря, грім..."

На слові цім рукопис уривався.
Що це було? І різна пересторога?
Легенда стародавня? Темна провість
Незнаного нікому прозорливця?
І чим кінчалась гідна дива повість?

1938

ЛІС

До нього течуть урочисто
Тисячі добрих воль;
Він їх зустрічає, кроткий король,
Тихим шелестом листя.

І стеляться нижче віти,
Стелиться нижче любов —
І чистих сердеч дорожий улов
Славлять зелені сіті.

1934

**

День пахнув липою і незникому
Для душі нігу і далеч заповів,
І маки, королевичі полів,
Прийшли по тебе до порогів дому.
Чому в доспілу, соняшну погоду,
В чар незахітаної повноти
Ти, чуйна, не бажаєш заплести
Свою, їм рідну і ласкаву вроду?
Не мов собі: "Я знаю, не остання
Запросин ласка цих". Бо має путь
І сиротячу світ: тебе порвуть
В нежданний час вітри, вітри розстання...
1947

З ЦИКЛУ "В АВГСБУРЗІ"

Вітає серце ароматом лип
Залита жовтим сонцем Фуггерштрасе.
Як солодко твоїх не чути стіп,
Неприязній, чужий, холодний часе!
Простуєш ти — і все гіркіші нам
Стільці порожні при столах недільних
І дума про утрачений сезам,
І уділ подорожей підневільних.

I славних міст не тішать нас дива,
I кожен край новий нам не сповабен,
I яdom істини язвлять слова:
Was frommt's dergleichen viel gesehen
haben?

I, може, що в понурий час розлук
Міць не лунала молитов напутніх,
Душа — під попелом канулих мук —
В осяність не вірить троп майбутніх...
Але сьогодні я не чую стіп
Твоїх, неприязній, холодний часе!
I в серці віють аромати лип,
I щасно тоне в сонці Фуггершрасе.
Я чую давню молодість мою —
О так, вона умерла лиш для мене,
Всіх, нічия, моя — вона струю
В повітря ллє і благо незреченне.
Вона навколо: в поблизу очей,
Напоєні довірою, безсумніх,
I в світловувчих голосах дітей,
I в шепотах каштанів яснодумніх.
I, долі відметень, я чую путь
Її і теплі подихи прияви
Там, в облоках, що крильми пливуть
В нестерпну синь божественної слави.
1950

ПРОСЬБА

Мов олень молодий, життю і силі радий,
Короткий теплий дощ полями перебіг,
В гаї промкнувся він — і листу міріяди
Вгасили шурхоти його блискучих ніг.
I сонцеве лице в промінній авреолі
На небі сяє знов, а слава оболок
Росте і множиться. На безбережнім полі
Склепилась тишина і віє щастя крок.
I дотик леготу, струмуючий і плавний,
Тече по пружності жовтоколосих жит,

A за ланами ліс в принаді невибавній
Огнє зелено, вельможний ворожбит.
Ріки далекої сафірно-бліі смоли
При обрії тонкім спинилися — і снять
Горби на берегах, синюочі престоли,
Причалу своєго довічну благодать.
Нікуди не зовуть дороги: легокрило
На рідні простори спустилась повнота
Лагідна, матірня — і край межі спочила
Без посоха в руці загоджена мета...
Чи я побачу знов тебе, отчинний краю?
Непевність, самота і болі тлять мене,
Коротшає мій вік без радости, зникає
Безлюбим маривом буття мое мутне.
Отчизни янголи! Благаю вас, щедроту
I ласку ласк явіть скітальному мені:
Запричаститися тріумфу повороту
I ряд замкнути літ в прадідній стороні.
Незнані різницю путі людей по сконі —
I чи посмію я ваш ясномудрій круг
Просити пристрасно, в побожному поклоні:
Хай при землі батьків задержиться мій дух!
Блюзірством вам мое не відається жадання,
A заповітних дум я чей не потаю
Від слуху вашого. Із келеха розстання
Як довго пив я чад... простіть любов мою.
Хай тужну гіркоту, яку в житті земному
Зусиллям раненим я мусів був нести,
Мій розметає край — і духові легкому
Судіте в нім дари блаженств і повноти:
Щоб захватом моїм смарагдове верхів'я
Підносив добрий ліс, і чаром ваших прав
В прарадості горбів бессмертно голубів я
I з леготом живим торкається жит і трав;
I завжди щоб моїм вітанням синьокрилим
Сіяли далечі і лагода доріг,
I теплий літній дощ, просяклив сонцем білим,
Крізь усміх вічний мій благородатно біг.

1948

ГАСТРОЛІ ТЕАТРУ "ФРАНЦУЗЬКА КОМЕДІЯ"

10 жовтня ц. р. в Ітон-Аудторії (Торонто) гру-
пою акторів найвизначнішого французького театру
"Французька Комедія" вперше на цьому терені бу-
ло виставлено п'есу відомого сучасного французь-
кого драматурга Люї Вернеля "Пан Лямбертьє".

Протягом кількох років ця п'еса витримала в те-
атрах світу біля 14 тисяч вистав, і її перекладено
на 17 мов. Написав її Л. Вернель протягом трьох
тижнів, але за висловом геніального драматурга
світу Мольєра "час не робить справи". Кілька міся-
ців після того, коли Л. Вернель написав "Пана Лям-
бертьє", він зробив новий варіант п'еси під на-
звою "Сатан", що витримала 117 вистав у Парижі
і мала 9 дієвих осіб, тоді, як "Пан Лямбертьє" має
тільки... 2 дієві особи. Не зважаючи на це, три-
актовий "Пан Лямбертьє" побудований так, що
його глядач дівиться у весь час з величезною на-
пругою.

П'еса має звичайнісній буденний сюжет з
життя молодого мистця-маліра Моріса ("трикут-
ник" кохання — сам Моріс, його дружина Ж'єр-

мен і, діючий поза сценою, п. Лямбертьє), що вчи-
нивши злочин ібівства, наприкінці п'еси сам іде
до поліції, щоб зголосити свою провину.

Л. Вернель талановито переносить центр дії по-
за сцену. Десь за Морисовим сальоном іде слід-
ство у справі вбитого Лямбертьє, а він з дружиною, Жермен, тільки переживають відгомін тієї
дії. Люї Вернель вдало відводить увагу глядача
на ряд подій, що передаються на кін телефоном.
Триактова п'еса начебто поділена на ряд сценічних
епізодів від телефону до телефону, де кожен такий
уривок примушує в поступовому нарощанні збіль-
шувати увагу глядача, аж поки в кінці третього
акту не стає ясно, що сам Морис — вбивець.

Роль Мориса виконував актор Рене Ролланд,
а роль його дружини Жермен — акторка Мішель
Горсе. П'еса йшла в постанові режисера П. Пті.
Гру акторів міг би повністю ствердити вислів са-
мого автора п'еси, а саме: "Добра п'еса в театрі,
— це добра історія, що її чудово розповіли..."

В. Ревуцький

Уривки з щоденника

(Продовження)

Корнійчук, або Рибак, Бажан, Іван Ле, Петро Панч, П. Усенко... І конче, конче закиди чи ущіпливі натяки мені, що я вже сім років нічого не пишу, одмовчуєсь: "Коли ж тов. Любченко знайде дар слова? Чому Любченко одмовчується?". О, будьте ви прокляті! А ті збори в сутінках на початку війни — мітинги, відозви, заклики, обіцянки, присяги... Я ж однаково мовчав. Ні разу не виступив. В залі охопленій присмерком, бродила гостра тривога, терпко стискала серце. Я ждав. О, як я ждав! І радів, що почалася війна, що аж тепер нарешті якось я розв'язуюсь із цими горлохватами, порахуюсь з усім цим огидним ненавидним кодлом! Нам'ятаю: вартував із Н... у спілці з 6 ранку й наспіувував. Н.⁵) писав "патріотичного" вірша, а я все поглядав на велику малу — вже було повідомлення, що взято Брест. Н. каже: "А війна, Панасовичу, на вас, бачу, добре впливає". — "А вже ж. Мобілізуються тополі, і... весь організм, розумієте, збадьорений, піднесений. Воно й не дивно. Перемога ж все одно за нами. Правда?" Він поглянув пильно й запропонував запалити. Я з насолодою затягнувся й пішов до кімнати президії, ліг на канапі, задрімав. І на чортя потрібне було оте ідіотське вартування?⁶)

Зараз відбуваються бої на Кавказі. Десять там Сочі, Гагри, Хоста, Сухумі. Чи доведеться ще на тих берегах покупатись?

Черчіль у Москві (*Sic!*), Сталінград у небезпеці. Індія повстає. Десант на береги Франції числом до дивізії геть знищено силами лише берегової оборони. Молодці німці — тут більше нічого не скажеш. Коли б вони тільки уважніші були до українських справ — і прихильніші. Коли б не припустили помилки, збайдужуючи й зневажаючи наші виміріні прагнення й виправдані права.

Точиться чутка про ставку на гетьмана. Чутка дедалі настірніша, обґрунтованіша.

Є. розповідає: по той бік дехто з письменників і журналістів запевняв, що чув мене по радіо з Братислави, як я читав доповідь про укр. літературу. Заздрили, що я, мовляв, по Європі їздю й лекції читаю. А коли почався наступ Тимошенка на Харків і були вже у совет. часописах повідомлення, що нібито Харків напівздобутий, Громів і представник "Ізвестій" нахваливались: Ну, тепер дрожі, Любченко!

22. VIII.

Субота. Вітряно. Трохи хмарно. А проте ще тепло, тепло — сухий, теплий, пахучий серпень. Учора: працюю над субтитрами, година І-ша дня, стукають, одчиняю, у дверях — не-

знайома, вже підстаркувата, оглядна людина в білому убранні і солом'яному "котъолку". Сусідка, видко, показує їй, цій людині, мої двері. Незнайомий звертається нім. мовою: — Тут живе письменник Любченко? — Так, прошу. Заходить до кабінету, витирає піт з лісини й голеного обличчя, обважніло сам сідає на стілець. (Тип комівояжера доброї фірми). Ще раз перепитує, чи це я, й каже мені комплімента, що я добре розмовляю нім. мовою. Далі просить завтра об 11 год. зайти до Гестапо — 3-й віділ, кім. 22. І повторює сказане ломаною рос. мовою, просить занотувати.

Сьогодні був там (певен був, що з приводу Шпака) — виявляється от що: коли вартовий повів мене й одчинив двері кім. 22, там я помітив Штепу. Значить, продовжує христопродаєвець "капати на мене". Попросили хвилинку зачекати в другій кімнаті, потім урядовець цей сам зайдов по мене. В кабінеті вже подав руку, одрекомендувався: Губерт. Молода ще, досить вродлива людина, офіційно - підтягнута. Розпитав коротко, як я втік, і як та чому я в Києві? Далі: чи я ручаюсь за... Є.? — "Ні, — кажу, — бо знаю його поверхово й разом з ним ніде не був." Далі прохання: написати коротку характеристику стану укр. совет. літератури в останніх часах перед війною, а також тепер — хто з письменників є, яка їхня творча спроможність, чого вони зарах хотіли б, які прагнення й скеровання? — "Добре". Але я зразу ж сказав, що **теперішнього** (підкр. авторове. Ред.) стану характеризувати не можу, бо мало кого бачив, мало розмовляв, сиджу через хворобу переважно вдома. Про решту ж пообіцяв дати на четвер. А Є., виявляється, посылався на мене. Спітав, між іншим, якої я національності, й докладно про національність всіх членів моєї родини. Під час розмови — стукіт у двері і зазирнув Дудін. От вони, значить, сюди вчашають — все штепинське кодло!

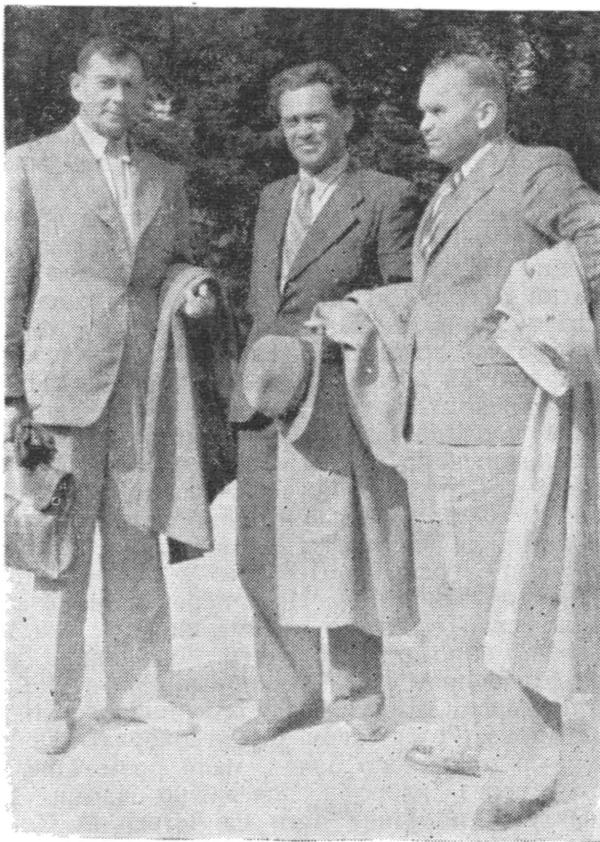
Вчора о год. 6-7 веч. були в мене подружжя П..., принесли трохи сала та яєць (П. приїхав з Христинівки). Стукіт. З'являється Самчук у чоботях, зарослий, запилений, дуже подібний до парубка з села. Він щойно з Харкова, їздив по Лівобережжю аж два тижні. А мені — лист зі Львова. Зиркнув я: ой, Боже мій, рука Руті! Люба моя, щира моя! — вона виклопотала виклик мені з генерал-губернаторства, що доданий тут же в пакеті. Вона просить конче приїхати. Всі львов'яне, мовляв, ждуть, улаштують, допоможуть лікуватись і роботу забезпечать. Тут же лист від спілки львівських письменників. І запрошення від краківського УЦК на роботу у в-ві. Значить Рута не забула. Зна-

чить — справді любить. Зоре моя, зорій мені! Ти ж, поза всім, справжня українка. Листи ще з травня адресовані на Харків. Вони вже за- давніли, але спробую ними оперувати. Так чи інак, а у Львові я буду!

І листи, і Рута, і Влас, що живе зараз у мене — це як свято. Захотілося дуже, будь-що-будь, жити, творити, змагатись.

24. VIII.

Уранці о 9 год. поїхав Улас. Провожав. Попрощувались. Дав на прощання примірник передрукованого "Послання" Маланюка. Хоче йо-

А. Любченко серед письменників: Є. Маланюк (ліворуч), А. Любченко (всередині) та У. Самчук (праворуч) "На Замку" у Львові (липень 1943 р.)

го містити в журналі. Журнал вирішили назвати "Земля", буде видаватись у Харкові. На редактора висунуто П., хороша й по-професорському обізнана людина, але редактором, думаю, буде поганим. Видавець Самчук. Журнал у Харкові, а видавець у Рівному. При теперішньому сполученні це зовсім нікуди не годиться. Самчук дуже вагається, ще невідомо, чи погодиться.

Позавчора були з ним на виставці Київ. художників. Був з нами і В. (з Праги). Є хороші речі. Загалом — радісні, веселі фарби, переважає сонце й пейзаж. Дуже мало жанрових малюнків і майже відсутня історична тематика. Із скульптури запам'ятовується "Козак" й "Дон-Кіхот". Все ж таки живуча наша нація! От художники (тут майже виключно українці)

в таких тяжких теперішніх умовах зуміли дати чимало нових, хоч і невеличкіх обсягом, але вдалих творів. Тільки дуже дешево все поціноване (цінували німці) і більшість речей, всі кращі речі вже куплені тими ж німцями.

А після виставки, коли зайдли до салону на Володимирській. В. В. К. розказав, що з цим цінуванням відбулась ціла історія: були протести художників, дехто забрав свої речі з виставки, але більшість, на жаль, злякалася, скорилася (советське виховання!) і тому залишились мізерні ціни. Так, негри й тут, — чи навчаться, зрештою, не бути неграми? Це ж мистці і мають право вільно цінувати свою творчість. Ніхто нічого тут і заперечити не міг.

25. VIII. 1942 р.

Стало вчора темно — вечір записувати вже не міг. Отже — не вчора вже, а позавчора: Педінститут, святкування 29 річниці з дня смерті Л. Українки. Повна заля людей, аж не вміщається (3 год. дня) — і це виключно українці. Знайомство з єпископом Мстиславом — каже мені: "Якраз сьогодні про вас багато говорили". Президія: З., Форостівський (голова міста), Волконович (його заступник), С. (зас. відділом культури М. У.), Гіриходько (його заступник), дві сестри Л. Українки (літні вже, одна особливо подібна до Лесі), Драгоманів Світозар (як родич), я і Самчук. Занадто довге вступне слово З. і занадто довга доповідь Б. (зайва декламація і в того і в того). Сцена добре вбрана, пахнуть на всю залю свіжі квіти й трохи прив'яла зелень, як на Зелені свята. В залі переважають українські сорочки на чоловіках. Є молодь теж в нац. убраних. Після офіційної частини — розмова з сестрами Л. Українки про волинський український діялек, вплив польської мовної культури на українську, а рівно ж російської. Потім зустріч з дружиною Епіка (сестра артистки Нятко), яка перепинила мене на виході зі сцени і дуже раділа.

Коли почався концерт, ми з Самчуком пішли тихенько, поспішили до П., які нас ждали з вечорою. Ми твердо пообіцяли — отже мусіли бути у них.

Увечорі пізно Влас розповідав, який відчай його взяв, коли червоні окупували Зах. Україну. "Хотів, — каже, — скінчити, як Хвильовий". Далі розповідав, як рідне село зустріло його особисто коли він повернув у серпні торік додому — несли на руках через усе село, були палкі промови, парад української поліції і т. д. "І це те село, що я його перед 10-ма роками залишив відсталим, малосвідомим", — додає.

Уранці він багато розповідав про Закарпатську Україну. Потім про Маланюка...

Над вечір зайдла колишня бібліотекарка спілки письменників з листом від О., переданим з Білої Церкви. Він місяць тому потрапив

у полон, просить допомогти звільнитись. Але що я тут можу зробити? Нічого.

26. VIII. 1942 р.

Зночі влізло в голову (переклав у сні):

І всюди пристрасті фатальні
Й від долі захисту нема...

— переслідує, не можу позбутися.

Вчора на Фундукліївській зустрів Н..., сам до неї призвався. Взаємна радість. Стара вже вона, проте я впізнав її. Каже: Б. працює за кордоном на дуже добрій посаді, він інженер-путівник і гірничий інженер. Має незабаром приїхати у відпустку, тоді й мене одвідає. "Аркаша, коли ж скінчиться ця війна?" — і слово "Аркаша" дуже схвилювало, нагадало молодість. Записали взаємно адреси. Пропонувавшось, може, треба їй допомогти?.. — Ні, звікла, — каже, — вже сама себе забезпечувати. О. В. помер (її чоловік).

Зустрів Ю. Тарковича. Здивований, що я досі в Києві, поскорює мене на Львів, на лікування. Каже, між іншим, що Самчук збирається на якийсь час переїхати до Харкова. А мені Влас нічого не сказав.

По всіх часописах на Україні з'явилось у перших числах серпня велике інтерв'ю зі мною, дане від ДНБ. Тільки "Н. У. С.", не друкувало, звичайно. Ну, це неважко: важко, що Україна знає.

29. VIII. 1942 р.

У Губерта о 10-й ранку. Він звідкись щойно приїхав — неголений, стомлений, у брудних чоботях. Вибачається за вигляд, дуже взагалі привітний. Віддав статтю (вийшла пристойна, на мою думку, стаття, яку треба використати для преси). Гіросить докладніше розповісти, що являють собою наявні київські літератори, як мистці, чи можна було б заснувати з них спілку письменників? Каже, що треба було б розпочати видання художнього журналу, що взагалі він зараз опрацьовує питання київського культурного життя. Така, між іншим, фраза: "От театрі... щось там не гаразд. Оперета, прикладом, "Вар'єте" досі працюють російською мовою. Це не годиться". Я промовчав, але зрозумів, що цей натяк недарма. Каже, що до мене він звертається, бо ім'я мое, як письменника, зустрічав не раз, знає, що я — відомий український письменник, але, на жаль, творів моїх іще не читав. Записав мої анкетні дані (час народження, місце, походження, теперішня адреса). "Можливо, при нагоді зайду до вас. Дозволите?" — Прошу, прошу...

Два дні тому — стаття Е. Коха "Рік німецької України". Закиди щодо Шевченка, бандури, мрійництва, а також — про емігрантів, наївно-вимогливих, що одірвались і не знають теперішньої України, нових специфічних умов. Лейтмотив: Україна — житниця Європи, її same буде так використано, вона здавна призначена тільки для інтересів Німеччини. Ця стаття — промова, що була виголошена тижнів два

тому. Ну, все ясно, як... "апельсин".

А допіру потрапила мені до рук "Фелькішер Беобахтер" від 25. VIII. Тут стаття: "Тоді на Дону: 1918". Наведено цитату з Айнхорна, що Україна рано чи пізно відродиться ("Елада степів"), натяк на виправдані підстави для самостійництва, є компліменти українському народові, талановитому і мужньому, завжди і тепер, констатація безсумнівної дружби з німецьким народом, найприхильніше ставлення до нього, тощо, є загадка про українські полки, які 1918 р. вкуп з донцями й німцями геройчно бились проти большевиків. Все це дуже знаменно, бо це — "Фельк. Беобахтер". Отже, не випадковість, тим більше, коли згадати сьогоднішню розмову з Губертом. Симптоматично... відрядно?..

Лист від Ніни. Зник Є. — учера вранці зайшов до нього якийсь цивільний, пішли разом і досі нема. Так розповідає його сусідка.

31. VIII. 1942 р.

Посилені чутки про передачу (звичайно, тимчасову) румунам Правобережної України. Про мобілізацію від 18-30 рр.

На душі порожньо, холодно. А по той бік душі — дивна як для серпня спека, а серед людей похмурість, приголомшеність, заклоптаність, недовіра, злість і зненависть, а в довколишньому житті (незакінчене речення. Ред.).

3. IX. 1942 р.

От і вересень. Стало одразу прохолодно. Найдайшла позавчора синя хмара — дощу не випало, але похолодніло, хоч сонця багато. Червоні виноград на балконі. В тіні зразу почувається осінь. Де було те літо? Куди поділося раптом? Коли, коли воно промайнуло?..

Треба швидше ладнати грубку, запасати паливо. А це справжня проблема.

Лист зі Львова від Гр. Лужницького: про з'їзд укр. письменників у середині жовтня. Аж не віриться!

Сон: Тичина десь збоку коло мене, невдоволений з мене, а я йому знову кажу, що він — переляканий навіки інтелігент, що він тільки потайки любить свій народ, а це не справжнє, не повноцінне почуття, що він все ж таки спокусився на большовицьку оману, запродався. Потім — ніби вернулись большовики, а я кручуясь, не встиг утікти й не знаю, що робити. Але вони чомусь не беруть іще мене на тортури, придивляються, ніби хотять продовжити садистичну насолоду ката, націлюються. Я проquinувся. А коли знову заснув — знову сниться большовики, жди, жах! Я є якомусь: саду сів із кійком, спочиваю під парканом і ховаюсь. А за парканом шум. Підвожусь, зазирнув згори — там притайлісь, засіли на мене двоє жідів-письменників. Один показує другому на мене пальцем, а другий, Кальницький, раптом каже: "А! Міністр народної освіти!" — і підводиться погрозливо.

Пополудні: був допіру Г. К., вернувся дніми

з подорожі до Слав'янська, звідки привіз сім'ю. Він залишає відділ мистецтв. Штат його інструкторів скорочено. П. (ін-р образотворч. сектору) одразу ж одержав виклик на виїзд на роботу до Німеччини. Потрібна знову робоча сила — напруження. Заарештовано Л., директора консерваторії, який щойно повернувся з подорожі до Львова. К. пропонують посаду голови райуправи Святошина. Я радив прийняти пропозицію. Кілька днів тому наказ штадткомісаріяту переключиться опереті "Вар'єте" тільки на українську мову. А вчора новий наказ: закрити взагалі ці театри. Костюк не розуміє чому. Я думаю для того, щоб зокрчувати пні українські.

Вели сьогодні полонених червоноармійців, люди давали їм, хто що міг. Метушня, збудження. Вигляд у полонених жалюгідний. Цікаво, чи так виглядають і британці, коли потраплять у полон?...

6. IX. 1942 р.

Неділя. Теплий вересень. Зрання викупався, міцно витерся — і в тепле убрання. Так роблю вже рівно місяць: звечора напускаю у ванну воду і, хоч вона холодна, проте вже звик, почиваю себе добре. Регулярно зрання — $\frac{1}{2}$ літри сирого молока, теж сприймається добре. Загалом трохи змінів, тільки дуже бракує поживних страв, а від учора закрили базар, закрили всі будки й кафе — тепер уже й цукерка малому не дістанеш, а з молоком і взагалі з їжою що буде — хто зна. Ой, тяжко.

Працював зрання, кінчав текст до фільму про Київ. Здається нічого виходить.

Був поет С., славний, приемний парубчик. Привіз листа від Самчука.

Ходив о 2-й годині по Київських садах. Дуже мені самітно і сумно: скільки згадок і болю на кожному кроці, скільки тяжкого завдання мені й Ніна!

Проходжу повз магазини, колись заповнені продуктами, і ще сильніше почиваю голод. Проходжу повз колишній Театральний ресторан, а тепер на ньому "Нур фір.." — і заздрю, дуже хочу просто хліба й шматочок м'яса, якого давно вже не єв. Купив біля Софії у пекарні на хіднику грушку за 7 крб., довго міркував, синові занести чи самому з'їсти, бо на другу грошей не вистачило. В цей час наблизилось двоє угорських суб-офіцерів, — один, товстий та червоний, не питаючи, взяв грушку й кинув своєму чорному пуделю, а тоді вже: "Ісколькі стоїть?" і поліз у гаманець. Взяла гірка досада...

На колишньому будинкові купецького зібрання напис "Дойчес Гауз" — прибрано, чисто, життя вирує. А на Софії забутий, геть злинялий, як звичайна ганчірка, жовто-блакитний прапор. Вже й не розбереш тепер, якої він "масті". Через те про нього забули й не чіпають — він там ще з перших днів "звільнення". Що він високо (вікно останнього поверху) — це велично, а що він такий-от — це жалюгідно.

В Україні фільмі максимальна платня для українця-спеціяліста 2.000 крб. і звичайна пайка, а незначний технік середньої руки, німець, одержує 22.000 крб., німецьку пайку й право на німецьку ідалню. От і маєш.

8. IX. 1942 р.

Нарешті сьогодні дощ.

Днями перечитував одеські газети (принес П.) — журнал "Колокол" ч. 1, журнал "Смех" та кілька щоденних часописів. Усе російською мовою, про українське щось і натяку нема, крім хіба згадки в театральному огляді (журн. "Колокол") про те, що "український театр нашел надлежаще ему место". Це дослівно. Але в театральних анонсах нігде українського театру нема. А П. каже, що цей театр, — халтурне якесь збіговисько, — туляться по клубах на околиці міста. В одній з газет є портрет вченого-молдаванина (забув прізвище) — він учився навіть у Сорбоні, а тепер дістав звання почесного члена Румунської Академії за розвідку, в якій доводить, що "Трансніст्रія" спокон-віку була заселена виключно молдаванами, що молдаванами були Петро Могила, Ів. Мазепа, Орлик та інші укр. діячі.

Сьогодні приїхав з Харкова Л. Д., привіз теплого листа від Царинників і газети. Каже: добре мене там усі згадують, зокрема в редакції, навіть убиральниця й швейцари. Один тільки одинокий Т-й лає (але це якраз добре!). Цікавий випадок — через день-два після моого від'їзу з Харкова в приміщення редакції потрапила бомба. Жертв нема, але от-от могли бути. Чому не міг бути жертвою хоч би й я? Все так умовно, химерно...

Споряджаю Лесика на село, — якщо вдасться.

10. IX. 1942 р.

Вчора перед світанком (ніч з 9 на 10-е) наліт червоних літаків. Вибухи і постріли чутно було досить далеко, проте я прокинувся. Кажуть, були вони на околицях Києва. Це вперше з того часу, як Київ взято німцями.

В газетах: стаття А. Розенберга про потребу населенню всіх окупованих країн (цілком, без вагань і нарікань) підпорядкуватися суворим вимогам війни. Взято Новоросійськ.

В гром. житті: театр Вар'єте знову починає працювати (прийшов якийсь начальник з німців, заборонив передавати майно опері, лише підлягати їй по системі керівництва й працю продовжувати). Теж саме її щодо оперети.

4) Ім'я поета орденоносця, лавреата Сталінської премії.

5) З вибухом війни в Україні по всіх установах, фабриках, колгоспах і радгоспах було заведене стало вартування. Варта мусіла бути з кількох осіб (щоб був свідок!). Офіційно варта призналась для охорони від німецьких шпигунів, а фактично для забезпечення від народного повстання. Вартували (по черзі) співробітники установи. Перевіряло дієвість і наявність варти НКВД. (Далі буде)

Природа й природознавство України

(Продовження)

ІІІ. Сучасне українське природознавство

Українська багата природа, а особливо кліматичні умови, географічне розташування, зручні шляхи сполучення, вихід через Чорне море до Середземного, а через нього до світових водних шляхів сполучення, сприяє розвиткові народного господарства, а особливо основній його галузі — сільського господарства. Тому, наше сільське господарство завжди мало тенденцію до інтенсифікації і прогресивного піднесення продукційних сил. Відповідно до стану народного господарства в цілому, і стану сільського господарства, розвивались і природознавчі науки. Цей розвиток в дореволюційні часи залежав від громадських установ (zemств), ініціативи окремих учених, або аматорів, тому був однобічний, часто охоплював лише окремі вузькі галузі (Гр. Махів). Без сумніву, для пляномірного і всебічного вивчення природних багатств України спричинилося земство, яке розпочало експедиційні обслідування, а згодом зорганізувало мережу дослідних станцій. Тут треба згадати, що ще в 19 столітті Полтавське земство перевело геологічне, ботанічне і статистичне вивчення своєї території. Ці дослідження стали зразком для подібних праць не лише інших земств в Україні, а й у Росії. Ініціаторами їх були Ю. Русов, М. Коцюбинський, З. Руденко і інші. Такі дослідження переведені на Чернігівщині, Поділлі, Волині, Херсонщині, Харківщині і Київщині.

Варто згадати, що на прикінці 19 і на початку 20 століття крім природознавців що гуртувалися в нашій національній твердині, в Науковому Товаристві ім. Шевченка у Львові, на східних Українських землях теж відбувалося своєрідне змагання вчених українців і не українців хоч і в загально російських наукових установах, за пріоритет української науки. В цей час Україна дала низку світової слави вчених: І. Мечніков з своїми загально біологічними проблемами (Етюди про природу людини, 40 років шукання раціонального світогляду, Порівняльна патологія запалення і інш.), Виноградський — творець сілько-господарської, зглядно ґрунтової мікробіології, Браунер — творець сільсько-господарської зоології, Набокін — основоположник української школи ґрунтознавців і інші. Ці вчені не всі були свідомими українцями, тому їх творчість тепер дуже часто приписує собі російська наука. Наприклад, Набокін хоча походив з росіян, але увесь час змагався з російськими вченими і врешті створив українську школу ґрунтознавців. Один з його співробітників Гр. Махів з своїми учнями розвинув українське ґрунтознавство до завершених форм і за це здобув признання світової науки.

На прикінці 19 століття уже існували окремі дослідні станції, як Полтавська, Херсонська, Харківська, Одеська, Іванівська, Сумська. При таких стан-

ціях або самостійно існували досвідні поля, агрономічно-зоотехнічні дільниці і пункти. При існуючих університетах (Київ, Харків, Одеса) теж живіла українська природ. наука. Досліди цих установ і тогочасних вчених хоч і були важливі, але вони не були державотворчими. Вони переводилися в межах загально географічних або біологічних схем і дуже часто, як каже Махов, не вірно тлумачили генезу і взаємозалежність природних факторів України. Більшість з них розглядали Україну лише як частину Східної Європи, політика царської Росії, недержавний стан українського народу, не давали змоги творити на східних українських землях національної за формою природознавчої науки, вона була лише українською за змістом. Лише революція 1917 року дала можливість українським вченим розгорнути свою наукову діяльність в такій мірі, як цього вимагав український народ, що відновив свою державність. Клясиком і творцем українського національного природознавства став геолог, академік П. Тутківський. В низці наукових праць і близьких літературно популярних нарисів, він подав окреслення не лише подій льдовикової доби в Україні й гіпотезу еолового походження лесу, а й встановив вплив природи на духовий розвиток нашого народу і на український фольклор. Як ми уже згадували про те, що українська наука взагалі, а природознавство зокрема, увесь час так чи інакше брали активну участь у всіх формах змагання українського народу за свою незалежність, але лише починаючи з 1917 року українська наука стала твердо на свою позицію в загальному фронті визвольних змагань. В першу чергу в 1918 році була створена Всеукраїнська Академія Наук, яка об'єднала в своїй системі як генеральному штабі української науки, всіх визначних науковців і загально-державного значення наукові установи. Зпершу ВУАН складалася з двох відділів, першого гуманітарного і другого фізико-математичного, фактично природничого. В складі цих відділів було створено численні науково-дослідні інститути. Ми присвятимо ВУАН спеціальний нарис, а тут лише зазначимо, що теперішня Академія Наук України мало має спільнога з ВУАН. Після численних реорганізацій, чисток, арештів і заслань українських вчених АНУ в своєму складі має п'ять відділів (гуманітарний, технічний, біологічний, фізико-хемічно-математичний і сільсько-господарський), 23 науково-дослідних інститутів. Крім того в системі АНУ знаходяться геофізична і гравіметрична обсерваторія, гідробіологічна станція, зоологічний музей, ботанічний сад, кілька заповідників, одна з більших у світі бібліотек. Теперішня АНУ займається не стільки наукою, як практичними проблемами політики окупаційної влади в Україні.

ВУАН була справжньою українською науковою

найвищою установою, що розробляла в першу чергу теоретичні проблеми, а для розв'язання природознавчих проблем практичного чи прикладного характеру, в 1919 році був зорганізований Сільсько-Господарський Науковий Комітет, який тісно співпрацював з ВУАН. Головою комітету і його фактичним творцем став А. Яната, дослідник і великий знавець степової і кримської флори, знавець біології бур'янів, організатор інститутів прикладної ботаніки і рослинознавства. До складу комітету входили всі визначні науковці, а науково-творча робота зосереджувалася в секціях економіки, досвідної справи, грунтознавства, меліорації, ботаніки, метереології і зоотехніки. Комітет, як і ВУАН виконав велику роботу для реорганізації і впорядкування існуючих наукових установ і організацій, скоординував сільсько-господарську теоретичну і прикладну природознавчу науку для комплексного вивчення природи України. Вперше створив і правильно розташував мережу метереологічної служби. Творцем і натхненником цієї служби був талановитий М. Данилевський. Секція грунтознавства за час 1920-1927 рр. склада і видала друком першу зведену mapu грунтів України і 10 томів "Матеріалів дослідження грунтів України". Крім того, для світових конгресів грунтознавців, друкували матеріали німецькою, англійською і французькою мовами, це сприяло висуненню українського грунтознавства і його творця в перші лави світової науки.

Секція досвідної справи перевела реорганізацію всіх досвідних установ відповідно до природних районів України. В 1927 році (рік ліквідації комітету), в Україні було 35 досвідних станцій, які працювали за єдиним планом Комітету і ВУАН. Такої мережі не було не лише в будь якій іншій республіці ССР, а й у західно-європейських країнах. Українські секціонери, що працювали в цих дослідних установах, дали для українського сільського господарства кілька високоцінних сортів основних сільськогосподарських рослин: три сорти пшениці: "Українка", яка визначалася високою врожайністю та хлібопекарськими властивостями, "Кооператорку" та "Земку", що дають найвищий врожай в східніх районах України і Кубані. Н. Гришко в Глухівській досвідній станції витворив нові породи конопель, однодомних та разом достигаючих. Витворені також нові сорти жита, кукурудзи, бавовни, винограду і інш. В. Ротмістрів в Одеській дослідній станції вивчав коріневі системи рослин, пересування води в ґрунтах та інше. Його праці перекладені на багато європейських мов. Він був пionером бавовництва в Україні і творець методики дослідної справи.

Любименко, відомий фізіолог і біолог рослин, його праці про хлорофіл і пігменти мають велике значення.

В. Батиренко створив методу сортовипробування культурних рослин.

Н. Холодний, створив гормональну теорію в рослинництві. Набуті світової слави за праці над сірководневими бактеріями.

Гр. Махів — відомий грунтознавець. Складав mapu

грунтів всіх земель України від Карпатської області аж до Кубані. Цікаво, що пізніше, після ліквідації Комітету йому доводилося продовжувати і закінчувати цю наукову роботу, неофіційно, без відома проводу наукових установ.

Зайкевич — автор методики місцевого внесення добрив, — витворив новий сорт люцерни. З садоводів слід згадати В. Семиренка і його праці в галузі садівництва і ягідництва. З зоотехніків: Лавренюка, Устянцева, Букрабу, Ветухова, Юркова, Іванова, Бондаренка і інш.

З ветеринарів: М. Леонтовича, Калкатіна, А. Скороходька, Корсунського, Гімельрейха.

Як бачимо комітет в своїму складі мав представників усіх галузів природознавства.

Науковий комітет організував також систему заповідників, що являли собою природні зразки української природи. З них найважливіші: Асканія Нова, Надморська станція перелетних птахів, Старобільський та Надазовський іглинні степи, Кончазна і інші. Праці комітету видруковані в численних збірниках і монографіях і являють собою вклад не лише в українське, а й світове природознавство.

В 1927 році Науковий Комітет окупантів влада ліквідувала, а ще перед тим, його організатори і рядові працівники були майже всі ув'язнені, заслані на каторжні роботи або знищені.

В 1931 році на базі Комітету і його установ організовано Академію Сільсько-Господарських Наук, яку через кілька років теж ліквідовано а керівників теж винищено.

В роках 1928-1933 відбувалася "реконструкція" сільського господарства України, що супроводився спеціально організованим для українців голodom. Народ висунула обвинувачення українській науці, що немов би вона не відповідає тогочасним державним заходам, а тому вся природознавча наука в тому числі і сільсько-господарча, були реорганізовані. Були створені спеціалізовані інститути, що мали вивчати один вид рослин або тварин (інститут сої, кукурудзи, конопель, картоплі, свинарства, вівчарства, великої рогатої худоби, конярства, навіть інститут угноєння). У зв'язку з цим, частину науково дослідних установ було ліквідовано, інші укрупнено, або навпаки роздріблено. Великі дослідні станції, що досі переводили комплексне вивчення різних проблем, тому мали багато відповідне обладнання, в зв'язку з реорганізацією зазнали повної руйни і занепали. А найголовніше, що були знищені наслідки багаторічної праці і славні традиції тої чи іншої установи. Багато втратила українська наука в ті часи також і в людях. Одні були ув'язнені, інші пересунуті на невідповідні становища, бо їх установи, чи лабораторії були ліквідовані, або реорганізовані. Не дивно, що українська наука почала занепадати, а на початку другої світової війни українська наука зовсім втратила об'єктивну вартість, перестала бути складовою частиною світової науки і перетворилася в допоміжний для політики чинник, за допомогою якого окупантіна влада поневолює і експлуатує український народ.

„КАЛИТА-АНДРІЙ”

Виникнення “Калити-Андрія”

Свято “Калити-Андрія” виникло ще в добу кланового періоду (добу родового побуту) і належить до циклу сонячних молодечих свят. Припала воно на час подібних грецьких та римських свят — “врумалій”, близько між 24 листоп. та 17 грудня, нині святкується 17 грудня (30 лист. ст. ср.).

Свято це в дохристиянський період мало назву “Калита”. Дехто з учених трактує як “Календа”, але з цим трудно погодитися. З приходом християнства свято стало носити подвійну назву — “Калита-Андрій”, а пізніше — перша назва забута й залишився лише “Андрій”. Слово “Калита” пов’язано з сонцем і є символом сонця.

Припускають, що свято “Калити-Андрія” в давнину було хлоп’ячим святом, а “Катерина” — дівочим (є припущення —навпаки). Це не означає, що на святі мусіли бути лише одні хлопці, чи самі дівчата. Але є певним, що на свято “Калити-Андрія” хлопці загадували й причаровували собі дівчат матічними діями, а на “Катерини” — дівчата — хлопців.

Пізніше, мабуть, у часи племінних державок це свято прияло спільній характер — почали святкувати разом: хлопці й дівчата. Свято “Калити-Андрія” та “Катерини” — свята підбору пари до одруження.

Ці свята близькі своїм обрядом до старо-грецьких свят, присвячених богині Атені — “Атенські ночі”. Але свята “Калити” та “Катерини” мали свій дух, свій зміст і на них не порушувалась етика — учасники завжди були одягнені й також платонічно поводились. (У ранні часи стародавньої Греції були релігійного змісту цілонічні збори свята хлопців і дівчат. Усі були цілком голі, весело проводили ніч, але ці ночі були високоморальні, платонічні, до аморальності не доходило. Антична Греція цінила й визнавала справжню красу тіла. На цих ночах молодь взаємно себе оглядала і тут відбувався підбір пари до одруження. Ці ночі були присвячені богині Атені. Пізніше “атенські ночі” набрали іншого характеру).

Передумова до виникнення “Андрія”

Отже, свято “Калити-Андрія” пов’язане було з поворотом сонця на весну, із збільшенням дня, з певною господарчою порою року — більш-менш вільним часом, коли закінчувалися всі роботи й хлопець готувався до підшукання дружини, дівчина готувалася до виходу заміж. У ранні часи “умикали” дівчину, в пізніші — вибирали.

Але всилу анимістичного світогляду та віри в матічні дії й слова — молодь взаємно себе причаровувала через доброго бога, мабуть Калиту, що ходив по землі лише у дні юнацьких свят і то уночі, приглядався й прислухався до юнацьких бажань. Цього бога-Калиту, що допомагав вибирати пару,

молодь могла прихилити, ублагати, привабити до себе певними діями, піснями, ритуалами.

Доля дівчини, її майбутнє, завжди невідоме, загадкове. Боязко їй думати, а хочеться знати, в якій родині їй суджено бути, чи добра й люба буде дружина, яке буде її майбутнє життя. Хлопців хотілося мати гарну, вродливу, молоду й здорову дружину...

Цієму допоможуть добрі сили, а їх можна приєднати. У наслідок цього й виникли ці молодечі свята.

Свято “Калити-Андрія” — це найбільше наше релігійне дохристиянське свято молоді — відшукання пари-дружини, що будуть ділити життєвої радощі й негоди, спільно “тягти борозну”.

А зважаючи на те, що найвищим окресленням богом пращурів — було сонце, то в основі “Калити-Андрія” й лежить це сонце.

Ідеали хлопця й дівчини

Ідеалом дівчини в далекому минулому було — бачити (мати) свого милого героєм, відважним, сміливим, красивим, любящим чоловіком і батьком, роботящим, добрим. А цих властивостей він може набути, причастившись сонця, випросити собі щасливве родинне життя.

Ідеалом хлопця було: “умикнути”, знайти собі вірну дружину — добру, ласкаву, гарну станом, чорноброву, співочу, роботячу, людяну дружину й матір — і з нею побудувати щасливве життя.

Готування до “Калити-Андрія”

Вранці до схід сонця у день “Калити-Андрія” дівчата йшли в сад, ламали гілки з черешень, супроводжуючи це певним ритуалом та ворожінням — несли ці гілки в хату й ставили у воду, благаючи Долю, щоб ці гілки зацвіти на Корочуні (тепер наше Різдво). Коли ці гілки зацвітуть — щастя дівчини зацвіте й дівчина долю свою знайде. Коли ж не зацвітуть — це лиха ознака.

Потім, також до схід сонця, йшли дівчата до криниці й в устах несли воду до хати. На цій воді розчиняли “балабухи” (маленькі пампушечки). Далі пекли ці балабухи (розміром трохи більші волоського горіха): місili, виробляли й у піч саджали. Все це робілося з певним ритуалом, із співом відповідних пісень. Кожну пару балабухів називали іменами хлопця й дівчини (взаємно знаних і бажаних) — учасників “Калити”. Далі заготовляли різні речі для гадання-ворожіння, для чарування: свічки, папір, миски, зелені гілки ялини, воду, принесену до схід сонця, віск, пляшки, готовили спеціальну печеру надворі, різне лахміття для переодягання, клубки ниток, напрядені для свята “Калити-Андрія” та інше.

Але головне в готуванні — це випечення коржа-“Калити”. Муку на “Калиту” зносять всі дівчата — учасниці свята, як рівно ж зносять і мак. Кожна

дівчина мусить сама вкинути свою жміньку муки й пучку маку в макітру, як кожна ллє потрохи води. Далі місять "Калиту" усі дівчата по черзі. Розкачуєть "Калиту" також усі учасниці, але починає цю роботу маленьке хлоп'я.

Саджають у піч гуртом, співаючи:

Наше сонечко, засвіти,
Земле-матінкє, породи,
Наша Каліто, приди,
Радість-щастия принеси...

"Калита" — це круглий великий корж з чотирьох дірками з одного краю. Цього коржа густо змащують медом. Мед приносять хлопці. Крізь чотири дірки просилюють тонку нову крайку (вовняний кольоровий, гарно витканий дівочий пояс).

Кличуть хлопчика і він кладе цю "калиту" на покладену по середині столу стільницю. Після цього сідають і співають заживничих пісень і в'ють з повного колосся 4-5 вінків на голову та 3-4 вінки-гірлянди для пов'язання через плечі.

У кімнаті, де відбуватиметься свято, ще напередодні чисто прибрано, побілено, лавки поміті, стіл застелений білою скатертю. У день свята, вранці, кладуть на стіл паяницию, сіль, мед, пляшку пивна, зварені фрукти, а, — по спеченні, — й "калиту".

Біля порога ставлять стілець, накривають його чистим рушником, а на ньому розкладають балабухи попарно — "Іван-Марія", "Петрусь-Ганнуся", "Роман-Маланка" і т. і. Балабухи розкладає маленьке хлоп'я за вказівками дівчат. Біля порога ставлять 2-3 коцюби (довга ліскова тичка, з кружком на кінці, щоб вигортати чи загортати в печі жар), рогачі та вінника. На другому стільці — миска з водою та ганчіркою і друга миска з сажею. Дівчата чепурно одягнені, роблять складку на спільну вечерю. Вечеря пісна — каша, капуста, голубці, вареники з грушками й з маком, кисилиця чи узвар тощо.

Надворі підвечір з'являється тичка у воротях, а на ній вінок з колосся. Це хлопці ставлять, щоб молодь знала, що в цій хаті буде "Андрій-Калита".

Процес "Калити-Андрія"

Смеркло. До хати збирається молодь — хлопці й дівчата. Хлопці входять гуртками з напівспівом-привітанням:

З Андрієм-Катериною!
З Андрієм-Калитою!
З хлоп'якою та дівочою добротою!

Дівчата запрошуують сідати і хлопці, як і всі, що в хаті, миттю сідають, де хто попав, бо тоді "все добре сяде. І старости у дівчат (це пізніше) сядуть..."

Спочатку жарти, перегуки. А коли всі зберуться — тоді, один з хлопців-парубків гукає:

— Господин! Час калиту чіпляти!

Хлопці з гуком хапають із столу "калиту" й вішають під стелю посеред хати, між столом і дверми.

Хлопці стають збоку дверей, біля порога, а дівчата з протилежного боку, біля стола. У хаті ніхто не сидить, усі стоять. Дівчата починають співати, хлопці їм співом відповідають.

Після 1-ої пісні вводять до хати собаку, яка, на запрошення дівчат, під веселі жарти хлопців, хапає балабухи. Кожна дівчина, як сказано попереду, на певну балабуху загадала на себе — другу на хлопця. Коли вхопити пару — визначає, що загдана пара побереться, коли тільки балабуху з ім'ям дівчини — другий хлопець візьме її; коли балабуху з ім'ям хлопця — не одріжиться того року... Собаку вводять декілька раз... Одні дівчата тішаться, другі — сумують. "Передні балабухи — це пари, а задні за ними — дружки та бояри — халай, песику!" — весело гукають хлопці.

Але справа з балабухами закінчена. Тепер починають з "калітою".

Дівчата приводять чи приносять мале плоп'я і умовляють його, щоб показало на хлопця, котрому припадає першому їхати на коцюбі до "калити". Хлоп'я показує чи називає. Призначений хлопець сідає верхи на коцюбу, підскакує до "калити" під стелю й намагається вхопити зубами "калиту", без допомоги рук, і відкусити... На кожного з присутніх хлопців загадує дівчина, чи буде він її.

Коли хлопець укусив "калиту", — загальні радощі. Цьому хлопцеві урочисто кладуть гуртом вінок на голову і перев'язують навхрест довгим вінком-гірляндою через плечі й садовлять за стіл. Дівчина, що загадала на цього хлопця, цілує його. Коли ж хлопець не доскочить, не вкусить, дівчина, що загадала його, змащує йому обличчя водою з сажею...

Так мусять по разу проїхати на коцюбі до "калити" всі присутні хлопці. Після цього дівчата їдуть до "калити" на рогачах. Правда, дівчата не завжди і не всюди "їдуть на рогачах до "калити".

Аналіз магічних дій "Калити-Андрія"

Нам може здаватися, що це якась недоладна, напівдика забава. Але це не так. Щоб розв'язати цей ритуал, ми знову мусимо повернутися до анімістичного світогляду.

"Калита" під стелею — знаменує сонце в небі, мак у коржі — зорі в небі, діток сонця; віщує копи хліба на полі, гурти худоби в оборах (кошарах), рої бджіл — взагалі багатство й достаток, що його дає сонце.

Хлопець обов'язково "їде" до калити на коцюбі. Чому це так? Коцюба буває в печі, у вогні, очищена цим вогнем, а тому лише на коцюбі й може молодик доскочити сонця. Навіть відьми й упірі можуть літати на місяць у певні дні лише на коцюбі. (Правда, у народному повір'ї, відьми літають і на мітлі.). Чому хлопця, що не доскочить, не вкусить "калити" змашують сажею з водою? Знову таки це діється в силу анімістичного світогляду: вогонь і вода — це всеочищаючі стихії-святині. Сажа тут знаменує вогонь. Отже, водою і вогнем очищають такого парубка...

"Калита", змащена медом, бо мед — це солодощі життя, а разом це є частка святого вогню-сонця, бо з меду бджоли-трудівниці роблять віск, а віск горить...

Чому шанують тих молодиків, що доскочать "калити"? Як уже згадано вище, "калита" знаменує сонце. Хлопець, що доскочить і вкусить — причаститься сонця (приєднається) — він матиме

високі властивості сонця, буде щасливий і добрий дружина; тому поділяє з ним це щастя його дівчина знаком поцілунку в уста, — разом цим знаком дає згоду стати його дружиною.

Не менш цікаве у цім ритуалі — це вінки з колосся. Вінок на голову хлопця, що доскочив, — визначає сили бога-сонця, приєднання хлопця до його сонця, запорука врожаю, щастя, добробуту, чистоти й любові.

Гірлянди з колосся, що ними дівчата гуртом перев'язують хлопця, нагадують подібний звичай античної Греції, міт про "узи Гемінея" — бога шлюбів стародавньої Греції. А самий вінок з колосся нагадує лаврові та масличні вінки, якими нагороджували найкращих змагунів-переможців на Олімпійських іграх.

Стіл, застелений білою, чистою скатеркою, з уставленою на нім їжою та пивом — приготовлений для невидимих добрих сил, за цей стіл сяде Доля-Сонце, бог, що ходить у цю ніч по землі... Іші хлопець-переможець сидить за цим столом та має хлоп'я, а всі інші стоять.

Перший хлопець-переможець, що доскочить "калити", — є вже у стародавній назві "Калита", а в пізніші часи (похристиянські) — Андрій. У ньому втілено божество сонця, життя й радості. Він надалі розпоряджає всім вечером (в окремих місцях розпоряджають дівчата, а пізніше — вечерою — і господина дому).

Мале хлоп'я, яке розкладає пампушечки, кладе вінки на стіл, просуває крайку в "калиту" — це символ успіху, надії, чистоти, незайманості й кохання.

І знову таки — чи не нагадує нам це маленьке хлоп'я "Амура" — символу кохання античної Греції? Невно, що так!

Що визначають балабушки на чистому, рушником застеленому стільці? Через ці балабушки "Калита"-сонце покаже взаємно суджених... Сами пампушечки — символізують те, що символізує яєчко в народній творчості й повір'ї — радість запоруки продовження роду, а разом магічний символ добробуту, врожай, приплід худоби, щасливе подружнє життя.

У цю ніч добра сила — бог одруження — ходить по землі — для нього приготовлено цей столик з балабушками, застелений рушником, а не чим іншим. Рушником застеляли в давнину ослони для подорожніх почесних і дорогих гостей. І сам рушник у народному повір'ї і в сні — символ дороги, символ подорожнього.

Собака — це вірний друг людини з давніших часів. Через цю тварину часто промовляли до людини добре сили, попереджували людину перед небезпекою, захищали її та її добро. Ось тому то ї побудовано гадання-ворожіння на балабухах з собакою.

Близько до наших балабух був і в стародавній Греції звичай ворожіння у храмі Зевса. Наша стародавня культура була, коли не пов'язана, то близька до культури античного світу. Але наша культура була своєрідна, притаманна нашій нації, співзвучна поетичній душі українця, — анта — роса, — його психіці, вірі.

Вечеря на "Калиту-Андрія"

Після ритуала "Калити", коли вже корж пошматованій, обрваний, коли вже усі "доскачували" "калити", — хлопці виймають з кишені пляшки з різними напоями — в стародавні часи з медом, пізніше — запіканка, наливка, горілка, сушені фрукти, окремо — мед. Все це ставиться на стіл з різними жартовливими, веселими приповідками.

На покуті садять першого "Калиту-Андрія" і його загадану дівчину, а між ними хлоп'я, що брало участь у "калиті". Далі садять попарно з дівчатами по черзі тих, що доскочили другими, третіми... А вже в самому кінці садять вимазаних сажею хлопців та решту дівчат.

На стіл подається цілком пісна рослинна їжа: капуста, горох, каша, голубці, вареники із сливами, грушами, овочі, фрукти варені, мед, — в деяких місцевостях — кожному маленький книшик. Лише перед дитям-хлоп'ям ставлять два варених яєчка та кухлятко молока. "Андрій-Калита" обирає одне яєчко, а його суджена — друге і кладуть хлоп'яті їсти, шкаралупки ж кладуть перед собою...

У хаті настає абсолютна 3-5 хвилинна тиша, ніхто не сміє й заговорити. Після цього одна з дівчат вигукує: "Андрій народився" (тепер Тихін)...

Тепер починається жвава розмова, жарти й вечеря. Першу чарку п'є перший переможець "Андрій-Калита" до своєї судженої, другу — подає через голову хлоп'яті, своїй судженій — і так одна чарка обійде увесь стіл... Тоді починають їсти. Насамперед їдять по невеличкому кавалочку решти "калити", що перед цим розкладена всім, а потім інші страви.

Наприкінці вечери "Андрій-Калита" дякує всім і за "калиту", і за честь, і за гостинність, за вечерю. Це знак, що вечерю треба кінчати.

По вечері починаються ворожіння-гадання.

Гадання - ворожіння

Хочеться і дівчині, хочеться і хлопцеві заглянути у своє майбутнє. Вірять вони в силу анімізму, вірять, що дізнаються про своє майбутнє, що "провіщує" доля, покаже. Боротьба в душі молоді — і хочеться дізнатись... і страшно! Веселій гамір потрохи змінюється на спокійний, до деякої міри сумний. Починаються гадання-ворожіння.

Гадань-ворожінъ цих є безліч, але я подам тільки характерніші:

1. Запалюють дві свічі з клочя, іменуючи ім'ям хлопця і дівчини. Коли свічі прихиляться одна до другої — пара побереться.

2. Беруть три нових, іще не вживаних, миски, перевертають їхверх дном і кладуть — під одну обручку, під другу — перстень, під третю — гілочку смереки. Дівчина, якій гадають, відвертається від мисок, або виходить у сіни. Миски перевидають кільканадцять раз, а після кличути дівчину. Дівчина уважно розглядає миски, кладе на одну з них два пальці й підіймає край, витягає відтіля одну із названих речей:

...Доле, де ти, доле, де ти...
Доле, привернися!..

Коли витягне обручку — одружиться із вдів'цем; коли — перстень — вийде заміж за хлопця; коли — смереку — помре. Інколи замість смереки кладуть чорну латочку. Коли витягне — піде в черниці.

3. Наливають у нову миску води й обережно пускають на воду дві голки, або дві шпильки:

“...Ізгадай і прийди
й до мене поверни...”

Коли шпильки (останнього часу голки) зійдуться вушками — пара одружиться і буде добре жити; коли одна жалом, а друга вушком — важке буде життя; коли ж одна голка утопиться — одне з пари помре.

4. Щоб вірніше побачити своє майбутнє — виливають віск. Потім уважно приглядаються до фігур — на що похожі фігури те й станеться з тим, що загадує.

5. Скручуєть папір, запалюють і кладуть на додівку. Потім цей перегорівши папір обережно підіймають, тримають між світлом і стіною й по тіні угадують майбутнє: вершник — парубок на коні приїде, або у війську буде на коні; гріб — помре; хата — дівчина піде заміж у чужу хату; собака — вірний буде чоловік; віл — буде дружина нікудишній...

6. Скидають лівий черевик чи чобіт і вимірюють від стола до порога. Чий черевик скорше цілком стане на порозі, та дівчина скорше вийде заміж.

7. Гадають і на пляшках: Сідають дівчата колом посеред хати. Закручають пляшку — до котрої дівчини пляшка упаде шийкою — та й заміж перша піде.

8. Улаштовують надворі печеру, садять туди одягненого у вивернутий кожух чаюдія, зав'язують йому очі й підходять до нього по черзі, не розмовляючи, щоб він не знову заспав... Дівчина просовує руку в печеру, а чаюдій-чаклун бере руку у свою й “віщує”...

9. Виходять дівчата по черзі надвір і прислухаються, де гавкають собаки... У котрій стороні гавкне нова собака — у ту сторону й дівчина віддається.

10. Переодягаються дівчата різними потворами, виходять на вулицю й ворожать прохожим... А разом питают их і про свою долю.

11. Надворі гадають на штакетах чи колах, приговорюючи:

“удовець — молодець...”

Коли останній кіл чи штакет вийде “молодець”, — за парубка вийде заміж; коли “удовець”, — за вдів'я.

12. Дівчина вириває у себе волосинку, просиляє перстень і довший час тримає обома руками за кінці волосинки над шклянкою води. Через деякий час перстень починає ходити по волосинці й стукити об край шклянки. Скільки раз стукне вліво — стільки років проживе дівчина, скільки вправий — стільки років проживе чоловік.

13. Ідуть дівчата під чужі вікна й уважно прислухаються. Коли почують слово “іди” — то дівчина скоро вийде заміж, коли ж почують слово “сідай” — буде дівчина довго сидіти.

14. Беруть з купки палок-дручечків певну кількість обома руками. Потім рахують. Коли вийде

парно — буде дівчина скоро мати пару, коли непарно — буде сама.

15. Ідуть дівчата до річки, стромляють руку у воду й витягають з дна намул. Коли в намулі попадеться дерево — суджений буде столярем чи матиме ліс; коли шкіра — буде шевцем, шматка — ткачем чи кравцем. Коли нічого, крім намулу, — буде господарем.

16. Виходять на вулицю й питают зустрічного чоловіка чи хлопця ім'я. Яке ім'я скаже зустрічний — так зватиметься її майбутній чоловік.

17. Під ранок дівчата йдуть в різні кінці села, пересновують нитками вулиці. Це для того, щоб “заплутати” собі хлопця; щоб своїх хлопців не ходили до дівчат у чужі села, але щоб чужі хлопці сюди таки вчашали. Коли заплутається хлопець — одружиться, коли ні — не одружиться.

18. Хлопці засідають надворі й лякають дівчат, а під ранок — зав'язують дівчатам двері, щоб не могли вийти з хати.

19. Виходять дівчата надвір і гадають по співах півнів.

20. Лягаючи спати, дівчата кладуть умовлені речі під голови: засушену квітку, квасолину, кусочек хліба, стрічку і т. д. Що з цих речей присниться увісні — збудеться в житті. Квітка означала одруження, радість; сіно — сухоти; квасолина — прибуток; хліб — достаток; стрічка — вихід заміж у далеку сторону і т. д.

Гадали й з листочками, калиною, водою і т. д.

Магічні пісні на “Андрія-Калиту”

Поруч згаданих магічних дій, хлопці та дівчата співають і магічних пісень, щоб привернути собі пару, прихилити добру долю.

Гук! Гук!
Любий, мицій озовися, —
Та до мене прихилися!
Ти маш воли та корови,
А Маруся чорні брови...

Цим закликом приворожують багатого хлопця з волами та коровами (воли та корови, рівно ж і вівці та коні — становили тоді одиницю виміру цінностей). Цей мицій буде вірний та щирій до “чорних брів” — буде любити красуню дружину.

Отже, як бачимо, і в ті сиві часи, на зорі людської культури, крім матеріальної сторони, мала велике значення й краса, щире кохання.

У другій магічній пісні дівчина накликає долю, щоб дала їй хист доброї господині в майбутньому:

...Андрію, Андрію, конопельки сію,
Оборков волочу, віддатися хочу...

Тут під “Андрієм” треба розуміти не парубка, а “Гемінея”-долю, яка мусить почути цю молитву дівчини й послати їй судженого.

У третьій пісні подано магічне умовляння і чарування калиновим прутом. Перша частина цієї пісні належить до дуже ранніх часів, а друга — наверстнована пізніше:

...Била мене мати
Калиновим прутом,
Та я щоб я не стояла
З молодим рекрутом...
Била мене, била —

Обіцяла бити:
— Перестань же, мій миленький,
До мене ходити. —
— Ой не перестану,
Заки не дістану
Личка твого рум'яного,
Хорошого стану...

Ця магічна пісня досить цікава: калина з давен-
днів вважалася чарівним деревом-зіллям вірного
кохання. І, навіть, на могилах хлопців та дівчат
завжди садили калину... Лише на калину з того
світа душа милої чи милого прилетить пташкою
потужити, поспівати, порозмовляти... І калиновий
ірут приб'є, прижене, приверне жаданого дівчині
молодика.

Але невигідний для матері рекрут, що у військо
мусить іти — отже мати й відвертає такого чоло-
віка від своєї доночки...

Доня слухняня й намагається, всупереч глибоко-
му внутрішньому почутті, виконати наказ ма-
тері, хоч і циро любить хлопця. Але парубок-
рекрут вірно любить дівчу й відповідає їйому, що
не перестане ходити до нього, поки не одружиться:
“не дістану личка твого рум'яного, хорошого ста-
ну...”

У четвертій чарівній пісні дівчина чаклує сама

— точить черес з деревої шкіри, в якій пробито дірочки) горох. Гірший відійде, кращий залишиться — незугарні хлопці відійдуть, — гарні, серцю любі, залишаться. Як горох котиться у всі сторони, щоб так до неї линули й прикочувалися хлопці:

...Ой, нене-мамуню, горох точу,
Чорнявого хлопця хочу!
Він чорнявий, я білява,
Я ся їому сподобала...

Тут я занотував лише невеличку частину магіч-
них дій та слів-співів, тому, що дуже багато протя-
гом віків страчено, забуто, багато наверстувалось
і прийняло інший характер та зміст, багато андрі-
ївських пісень перейшли просто в народні пісні.

“Андрій-Калита” був би краще зрозумілим, ко-
ли б попереду навести т. зв. “Пилипівчані пісні”. Цей спеціальний цикл пісень, готовання до “Ан-
дрія”, співався лише в Пилипівку, себто, за місяць
до Андрія. Пилипівчані пісні цікаві тим, що в них
відображається дохристиянські ідеали й прагнення
молоді. Крім цього, “Калита-Андрій” у кожній міс-
цівості, залежно від умов, святкувався з деякими
відмінами.

Так вибуяна молодь молилася — чарувала, весе-
лилась і святкувала в далекі часи.

НОВІ ПРАЦІ ПРОФ. ЮРІЯ ШЕРЕХА

Цими днями виходить друком у Бібліотеці українознавства Наукового Товариства ім. Т. Шевченка книга проф. Ю. Шереха “Сучасна українська літературна мова” (видавництво “Молоде Життя”). Книга в дуже стислій формі, на яких 400 сторінках, намагається дати характеристику всіх ділянок нашої літературної мови в науковому освітленні, враховуючи новіші осяги нашого і світового мовознавства. Отже, крім граматики, книга подає також лексику (словництво), стилістику й фонетику з фонологією. Увесь виклад базується не на наперед установлених поглядах про норми літературної мови, а на фактах, при чому дуже широко використано новішу літературу як еміграційну, так і підсвітську. Певною мірою книга становить підсумок понаддвадцятирічних студій автора над сучасною українською літературною мовою.

Одночасно в Швеції друкується (німецькою мовою) праця Ю. Шереха “Формування числівника як частини мови в слов'янських мовах”. Автор показує, як оригінально розвивалася ця граматична категорія в кожній слов'янській мові, відповідно до системи саме даної мови. Тим самим книга ця побічно виступає проти панівного дотепер у західній славістичі погляду, ніби всі слов'янські мови однотипні і в головних рисах становлять однакову систему. В дійсності вони, виходячи з того самого первісного матеріалу, протягом розмірно короткого часу розвинулися в цілковито відмінні характером і напрямом історичного розвитку системи.

Із дрібніших статей слід відзначити дві. Одна має появитися німецькою мовою в журналі “Цайтшріфт фюр славіше філології”. Розглядаючи справді

видатну і важливу для всього слов'янського мовознавства книгу В. Вінogradova “Русский язык”, Ю. Шерех порівнює факти російської мови з фактами інших слов'янських мов, передусім української й словацької, і показує, наскільки відмінний був історичний розвиток російської мови від розвитку інших слов'янських мов у цілій низці пунктів. Друга стаття, що має появитися англійською мовою в черговому числі “Славонік Рев'ю” (Лондон) має історико-літературну тематику. Вона дає перегляд позиції визначного українського діяча церкви і майстра бароккової проповіді Стефана Яворського і по-новому оцінює його вперту, майже двадцятирічну боротьбу з тоталітарним режимом Петра I за свободу церкви, а тим самим посередньо і за свободу особи.

Тепер проф. Шерех працює над великим курсом порівняльно-історичної граматики східнослов'янських мов. Українські мовознавці багато зробили, щоб опрацювати об'єктивну історію української мови, але доки чужі спеціалісти не знаходять загального погляду на історію всіх трьох східнослов'янських мов — української, російської й білоруської, вони змушені звертатися до російських джерел, що трактують ці три мови як одну, але все таки дають огляд усіх фактів, що стосуються до всього східного слов'янства. Звідси випливає конечність дати перший об'єктивний, вільний від будь-яких імперіялістичних сугестій курс порівняльної історії всіх трьох мов. Завдання це, природно, вимагає багато праці й часу, і тому наше запитання, коли ця робота буде закінчена, проф. Шерех тим часом ухилився від відповіді. К. Г.

„Він -- втілення чесності“

(В соті роковини смерти К. Соленика).

“Тоді ж (1845 р. — В. Р.) я вперше бачив геніяльного актора Соленика в ролі Чупруна (“Москаль-Чарівник”). Він уявився мені природнішим і шляхетнішим від Щепкіна, якого неможливо наслідувати.”

(Т. Шевченко, 20. 7. 1857 р.).

“І заздрісною здавалась нам участь такого артиста, яким був Соленик!” — зачинає П. Римов (“Пантеон”, ч. 2, 1852 р.) у своїй статті “К. Т. Соленик — замечательний провінціальний актор”. “Подивіться, — зазначає він далі, — жив на чужині, помер самотній, близьких рідних — ні душі (дружина його в цей час була в Тулі й не знала про чоловікову хворобу), а при похороні товпляться навколо його труни, поспішають віддати йому останнє цілування, ллються слози, чути зітхання й сумні слова прощання і всі розлучаються з цією чужою людиною, як не завжди розлучаються брат із братом, рідним по крові!... Його чесність знають усі, хто з ним мав яку-небудь справу.”

Саме в цій чесноті К. Соленика треба шукати джерело такої величезної популярності. Та не тільки в ній... Чому ж сьогодні ім'я Соленика нічого не говорить багатьом, і, почувши це ім'я, люди лише здигають плечима або просто відмахуються руками?

Безперечно такі люди не мають рації. Не можна не поцікавитись долею великого й чесного таланта, не можна несвідомо відганятися від себе спільника, дух якого такий співзвучний нашій епосі, неможна не вшанувати пам'ять цієї гідної й принципової людини, що в сумні часи Миколи I-го, відмовляючись від розкошів тетралюго служінча в імператорських театрах, знайшла мужність ще 1837 р. відповісти визначній особі з “Височайшої Фамілії”, що вона “Українець, любить Україну і її школа розлучатися з нею.”

В англійській мові є чудовий вираз: “He is honour personified.” — він втілення чесності. Ці слова можна застосувати до К. Соленика. “Personified”, це особа більша від звичайної людини, більша від тільки зовнішнього обрису. В особі Соленика розуміємо людину, в якій є щось більше і визначніше, а саме — характер і сполучення душевних якостей. Суцільність цих властивостей є неодмінною ознакою прогресивної особи, що весь свій талант віддала служінню народові. В цьому відношенні він стоять суцільно поруч з Шевченком, а не зі своїми сучасниками. — М. Щепкіним та М. Гоголем, що потопили свої душі в зовнішній обстанові російських столиць — Москви й Петербургу.

Поява Соленика на українській сцені знаменна. Це помітили ще давніше наші театрозвавці. 1926 р. Ол. Гр. Кисіль пише монографію про цього актора, а після його (включно по сьогоднішній день) в Україні продовжують цікавитися його особою. І не даремно, бо “від Щепкіна та К. Соленика починається реальне відродження (на кону) образу української людини, зокрема селянина, при чому Соленик намагається вже подати цей образ з середини, не задовольняючись зовнішнім малюнком.” (Вол. Гаєвський, “Енц. Українознавства”, зошит 11).

Переходячи зараз до короткого життєпису Соленика, доводиться зустрітися з одним цікавим фактом, що підтверджує згадані вище слова П. Римова: “жив на чужині”... А саме, що народився він у травні 1811 р. в м. Лепелі (Вітебської обл., Білорусь), а вчився у Віленському університеті на математичному факультеті, якого не закінчив. Не зважаючи, що Соленик народився поза Україною, він усі свої сили віддав їй — працював тільки для неї: “Зброя його говорила українською мовою!” — як сказав М. Куїш. Та ще й як говорила!

Чому Соленик не закінчив навчання — невідомо. Можливо, потягнув театр. Десять ще на початку 30-х років минулого століття потрапив до харківської трупи Штейна, вступивши до неї в ролі супфера. Вперше його ім'я значено на афішах 1832 р.

Розумна гра молодого актора подобалася публіці і він швидко пішов угору. В 1841 році він одружився з артисткою харьвського театру Протасовою. Оригінальне було його святання. Одного вечора, ідучи повз її будинок, побачив, що вона сидить біля вікна. Він зупинився і без дальших пояснень запитав її: “Одружимось?” — “Одружимось!” — відповіла вона, і того ж вечора вони повінчались...

Своею акторське життя провів у мандрах. Грав він у Києві, у Кишиневі, Вороніжі, Одесі і, переважно, у Харкові. Це місто він особливо любив. В 1845 році Шевченко бачив його в Ромнах у ролі Чупруна в п'єсі І. Котляревського “Москаль-чарівник” під час відомого Ільїнського ярмарку.

Як згадувалося вище, одна особа близька до царського двору, запропонувала йому перейти на петеобургську сцену. Соленик від тієї пропозиції категорично відмовився.

1851 року, коли він знову повернувся до Харкова, театральна дирекція, враховуючи його великий сценічний досвід, доручила йому бути режисером. Але ненадовго: у другій половині серпня він тяжко захворів, а раптом 7 жовтня (ст. стилю) 1851 року сухоти звели

його в могилу. Він помер, маючи за собою лише 40 років життя. З деяких передсмертних слів його можна здогадуватись, що він не без смутку залишив цей світ. Помер спокійно, ви-сповідавшись і причастившись при повній пам'яті.

“8 жовтня тіло його вчесли до Христовозченіженської церкви, а наступного дня ховали його. Багато плакало: за труною співали півчі і стогнати похоронна музика; на віці труни, малинового кольору, лежала емблема заслуг покійного — на ній зелений вінок, сплетений з лавра і мітра — прикрашення труни, до цього часу у нас небачене! Врешті могильний склеп, викладений білим каменем, навіки склав від нас Соленика.” (Іл. Римов, “І есколько-си о К. Т. Соленик.” — “Харк. Губ. Вед”, 1851 р. 44).

До нас так і не дійшов жоден портрет К. Соленика. Іноте зберігся детальний опис його зовнішності: “Він був чуже чесіокого посту, худорлявий, але стрункий. Обличчя... якби вам описати його? Воно могло б, мабуть здатися некрасивим на погляд того, хто вбачає красу обличчя в античній правильності обрисів, у свіжому молочному колірі шкіри, але — на нашу думку — воно було красиве. Колір його був смаглявий; на лобі і на щоках проходило кілька зморшок, що робило його старішим, ніж він був насправді... Відкритий, майже плоский, з невеличкою гаптичною посередині, чотирикутний лоб яскраво показував здібність глибоко мислити. Очі блищали розумом і жвавістю... Досить довге, м'яке, темного коліру волосся зачісувалося на потилицю... Фізіономія Соленика поза сциеною була здебільшого серіозною і затуманеною. Одразу чепірнечко й завжди зі смаком...” (Іл. Римов, “К. Соленик — замечательний провіциальний актер”, “Пантеон”, ч. 2, 1852).

За своми амплуа Соленик був комічний актор у широкому значенні цього слова. Справді незрівняним і незабутнім був у п'єсах (на той час єдиних) І. Котляревського: Макогоненко (“Наташка-Полтавка”), Чупрун (“Мосчать-Чарівник”) та Г. Квітки-Основ'яненка: Шельменко (“Шельменко-Лосниці писар”), Шельменко (“Шельменко-Денчик”) та Стецько (“Святання на Гончарівці”). В ролях російського репертуару з успіхом виступав у п'єсах М. Гоголя (“Ревізор” та “Одруження”).

Римов у своїх спогадах про Соленика зазначає, що багато акторів грали ролі в п'єсах І. Котляревського та Г. Квітки-Основ'яненка і багатьом удавалося передати в грі окремі риси українського характеру, “але в грі Соленика всі ці риси об'єднувалися, як у фокусі, і утворювали новий закінчений тип справжнього українця...”

“Особа українця за його грою виходила не простацькою, млявою й наївною до безглаздя, а сповненою внутрішнього життя і змісту, хоч іноді й такою, що приховує свій розум під машкарю простоти. Така риса дово-

дить спостережливість і правильне чуття Соленика. Тут він справді наче перший український актор...”

Це не міг не відчути в його творчості народ, що продовжував виявляти до Соленика й далі свою увагу, навіть, після його смерті. Про один яскравий факт уваги до покійного оповідає Н. Мизко, автор найбільшого спомину про талановитого актора: “На початку жовтня минулого 1860 р. я був у Харкові. Прекрасний осінній день спонукав мене прогулятися містом... Ми йшли новим московським шосе. Праворуч видно було кладовище і мені сказали, що там похованій відомий український актор Соленик, і що один з шановників його таланту спорудив іому на могильного хреста і вирізбив на ньому українські вірші. Я поцікавився поглянути, і ми звернули до кладовища. Зайшовши за огорожу, я скоро відшукав три хрести разом, майже один біля другого, над могилами Соленика, актора Драншеї актриси Микульської. На хресті, що над могилою Соленика, я прочитав з одного бо-ку напис: “Во имя Трипостастого Бога, Отца, Сына и Святого Духа злегъ п'яребечо тело раба Божія Карпа Трофимовича Соленика, знаменитейшего малоросійского актера которому етот крест поставил запорожский козак А. И. Стратонович;” а з другого боку такі вірші:

Дивися з неба, Солениче,
Як криво серце чоловіче:
Як ти колись на світі жив
Та щиро публіці служив
Так публіка тобі живому
Квітки кидала, як солому;
А вмер, артисте-небораче,
То й байдуже! — ніхто не баче,
Що прах лежить твій без хреста...
Пора, бач, гулькнула не та:
Тепер вже стала Україна
Холодна, буцім домовина...”

Такий рідкий і винятковий вияв уваги та співчуття до художника від особи, чужої йому, але близької по однаковій любові до мистецтва, не може не зворушити кожного, кому доступне справжнє розуміння мистецтва та його представників. І я оживив у своєму спогаді насолоду, як давала гра Соленика...”

Так було тоді оцінено працю талановитого актора. А тепер, у столітні роковини його смерті...?

Переоцінити Соленика, людину — “втілення чесності”, — тяжко. В наші часи мало цінитися людей принципових і чесних, а дорогу уступається забріханим та хитрунам. Принципових і чесних чекає незавидна доля Соленика. Чи тому не буде до речі тут нагадати його долю для того, щоб достойно оцінити численних наших людей, його типу, на майбутнє. Для цієї шляхетної мети тут важко знайти більш яскравий образ з історії нашого театру, як образ К. Соленика — талановитого мистця-актора, глибокого українського патріота та ідеально чесну людину.

Олекса Новаківський

(1872-1935)

За невеликим винятком, життєвий шлях майже всіх українських мистців, дуже подібний у першім своїм розділі: в біді родився, в біді вчився, біда переривала студії, знову усміхалась фортуна і напружуючи решту виснажених сил, або кінчав студії і переповнений найкращими надіями про щасливе майбутнє, підставляв юнацьку душу й буину голову в обійми виладковості, або, часом, кидав геть усе на ціле життя, проклинаючи гірку долю вічного пасинка на своїй рідній землі.

Другий розділ більш різноманітний, --- він

починав властиво вносити якісь несподіванки в життя людини і часом набував такої орігінальності, що сам собою творить окремий мистецький твір.

Олексу Новаківського, в майбутньому відомого українського маляра, року 1872 народило соняшне Поділля.

Мистецькі студії добував у Krakovі в корінній Польщі, в атмосфері найкращих тогочасних майстрів, як Я. Матейко, в умовах пануючого тоді завершеного ним історичного академізму. Строгий, досконалій рисунок, об'єктивна правда, основний принцип тодішнього малярства.

По смерти Я. Матейка в провіді Krakівської Академії був відомий майстер Ю. Фалат, який намагався порвати з системою історичного академізму Матейка, ставлячи академію на ґрунт нових течій, які вже викристалізувались на Заході. Це був інпресіонізм. Krakівська Академія мистецтв, шукаючи нових мистецьких шляхів, переживала небувалу кризу. І молодий мистець, Олекса Новаківський, опинився на роздоріжжю.

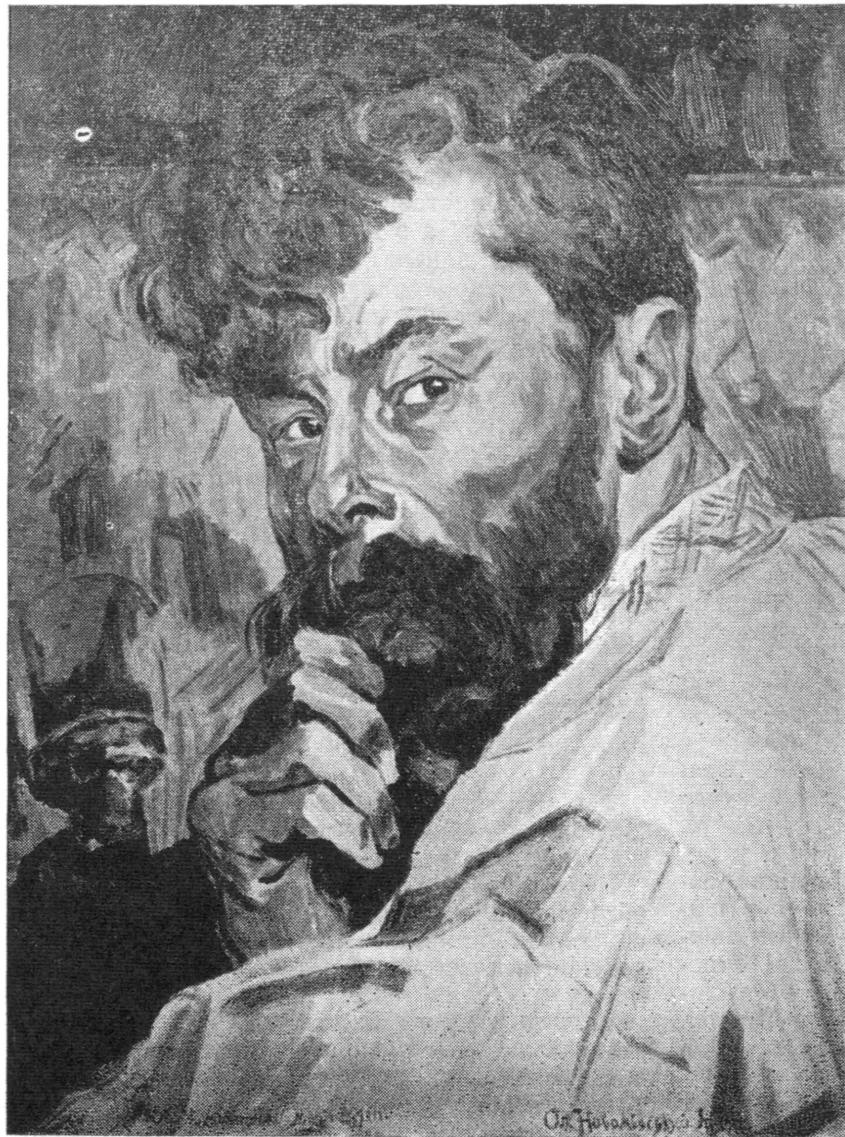
Нарешті розкриваються на вітіж вікна запліснявілих академічних майстерень-ательє і подув свіжого повітря змітає чорно-бурунатні порохи на палітрах мистців.

Переломлене через призму, проміння сонця залило веселою чарівних фарб полотна мистців, проникаючи в самі закутини закопчених майстерень.

Ця велика зміна захоплює вражливу мистецьку молодь і вона може занадто легковажно наставилась до традиційних основ академізму, засуджує його і кидається у другу крайність.

Мистецтво почало втрачати суттєву форму. Революція в мистецтві, так як і в суспільному житті, вимагає завжди багато жертв. Революція нищить все на своїм шляху і час то навіть нищить те, що їй не заваджає.

Одкидаючи раз назавжди те,

О. Новаківський. Автопортрет. Могила, 1911, р.

що є конечне для мистецтва взагалі, (незалежно, в новій, чи старій школах), молодь опиняється, як корабель без вітрил у розбурхані морі.

Захоплюючись утопав весь, з усією своєю душою, і вражливий юнак Олекса Новаківський.

1899 року Олекса Новаківський здобуває 2 срібні медалі. Він ще глибше, ще енергійніше студіює мистецтво в класі професора Вичулковського.

1900 року Академічна Рада нагороджує мистця вже золотою медаллю. Нарешті Краків надходить мистцю. Він шукає тиші і спокою, щоб поговорити з мистецтвом на лоні природи.

Село Могила, недалеко від Кракова, відгороджує мистця від галастичного міста і він весь віддається творчій праці прикрившись тишиною сільської ідлії.

Цілих тринадцять літ тут "вибороє" собі мистець мистецьке ім'я. Цілий ряд полотен — "Визволення", "Пробудження", "Моя Муз", "Автопортрет", "Коляда", "Засухана", "Спомин при рожах", та інші — народжує тут майстер.

Тільки два рази (у 1905 і 1911 роках) Олекса Новаківський дав про себе знати участю на виставках, і саме тепер здобув собі ім'я і визнання мистецької критики Кракова. Нарешті рік 1913.

Митрополит А. Шептицький запрошує і допомагає влаштуватись Олексі Новаківському у місті Львові.

Там у Львові, ставши знову на ріднім українським ґрунті, продовжує, на весь свій могутній голос, співати невмірущу пісню кольоритної душі.

З творів Олексі Новаківського видно, що захоплюючись новою течією при перебудові краківської академії, він не все відкинув те, від чого тоді тікав. Молодий мистець заховав десь глибоко на дні своєї душі, оті класичні основи, оті традиції старої класичної школи, без яких мистець є лише порожня діжка, яка напихає себе всім, чим тільки може: і полова, і зерно — все змішано разом. І ті класичні основи, оті мистецькі традиції, чітко помітні в пізніших творах Новаківського.

Не дивлячись на те, що в ранішніх творах майстра тяжили впливи вчителів з Кракова,

О. Новаківський. Спомин при рожах. Могила, 1909 р.

тут, на ріднім ґрунті, зникають ці риси і мистець іде своїм власним шляхом бравурного життерадісного українського кольориста-імпресіоніста.

У Львові під патронатом і за допомогою митрополита А. Шептицького Олекса Новаківський закладає мистецьку студію. Він збирає навколо себе численну групу мистецького молодняка, біографії яких нічим не різнилися від біографії самого організатора цього Галицького Олімпу. З бідних родин, творили всі разом мистецьку атмосферу, ті, з яких багато тепер уже мають славні імена. Едвард Козак, — (може один з найкращих карикатуристів світу), Михайло Мороз, Степан Луцик, Антін Малюца, Антін Павлось, Гриць Смольський, Іванка Нижник, Ольга і Василь Дядинюки та багато інших.

Капризний мистець не міг нарікати її на львівську громаду, яка крізь пальці дивилась на деякі самобутні вчинки майстра, вчинки, які не конечно мусять бути вписані на сторінки історії, хоч в біографічних нарисах цілком допустимі. Всі дивились на Новаківського, як на оригінальну постать, на терені, тоді ще нерозбудженої землі. Дивились як на фігуру, яка на тлі імені знаменитого пейзажиста Івана Труша, мистців Осипа Куриласа, Олени Кульчицької та Антона Монастирського, внесла свіжий подих західної культури.

Значення Новаківського для України не підлягає сумніву.

Оминаючи аналізу його творчості, яка говсить сама про себе, — діяльність його в розбудові і активізації мистецького життя Галичини є надзвичайно велика. Цілий ряд вихованців школи Новаківського активно працюють у ділянці образотворчого мистецтва, і це говорить про те, що його студія переросла поняття школи. Це була справжня академія мистецтв Галичини. А творчість самого Олекси Новаківського — розбурханий вулкан, що за порівняюче короткий час, викидав багато, насичених до крайнього напруження звучними кольорами картин.

Вихованці О. Новаківського пішли кожен своїм творчим шляхом, але всі вони одушевлені запалом свого вчителя боротись за нові осяги, за

піднесення української образотворчої культури на ще вищий рівень.

ЦІКАВА ЛЕКЦІЯ ПРО УКРАЇНУ

31 жовтня ц. р. в монреальському Клубі Університетських Дам (голова пані Сенмарі) в присутності дружин консулів: французького, голяндського, ЗДА, грецького, ізраїльського, колишнього чеського, колишнього польського, еспанського, мексиканського та інших, а також дружин професорів та депутатів (разом понад 50 осіб), — відбулася доповідь пані Наталії Русової на тему "Україна та її значення для Європи".

Пані Русова подала присутнім відомості про Україну, ясно ілюструючи їх цитатами з творів чужинців про Україну. Виклад пройшов з великим успіхом: присутні пані просто засипали пані Н. Русову питаннями, на які одержали вичерпні відповіді. Деякі просили також видання чужими мовами про Україну.

О. Новаківський. Портрет Ол. Барвінського. Львів, 1925-29.

Для ілюстрації викладу, графиня Чапська пропівала декілька українських пісень. П. П.

ЦЕ СПРАВДІ ЧУДОВІ РІЗДВЯНІ ПОДАРУНКИ!

Альбом "Українське малярство" — 20 кольорових репродукцій великого формату. Ціна \$5.00

Альманах "Українське Мистецтво" (наклад вичерпується) Ч. I. \$2.00

Альманах "Українське Мистецтво" Ч. II. \$1.50

Три українські різбярі: Крук, Павло, Мухін \$1.50

Замовляти:

NOWI DNI

Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada.

Місто Вілляма Шекспіра

На батьківщині Вілляма Шекспіра

Я в Англії — країні, де народився, жив і творив Віллям Шекспір. Є люди, що з далеких заморських країв навмисно їдуть вклонитися тіням великого поета-драматурга. Навмисно їдуть, а я тут мешкаю і соромно було б не побувати в Стратфорді на Евені. Я був.

Гарний сонячний день травня-місяця. З Лондону "Падінгтон стейшин" наш потяг вийшов о 8 годині ранку. Спочатку звичайні лондонські краєвиди: готичні церкви з недобудованими вежами, понурі склепіння робітничих кварталів, широкі вулиці з мірядами авт і, нарешті, кілька високих заводських труб. Далі краєвид змінився: З'явилися поля, шматки лісу, фарми — це вже, як кажуть англійці, "кантри".

Потяг іде швидко, зрідка зупиняється — мчить нас на південний схід від Лондону. Після тригодинної подорожі ми сходимо з потягу на маленькій залізничній станції: Стратфорд на Евені.

До міста йдемо хвилін двадцять. Перед нами широкий брукований шлях, збоку дерева, трохи далі будинки, будиночки, парк, шпиталь і нарешті вже починається місто. На розі вулиці стоїть об'ємиста постать поліцая. Підходжу:

— Скажіть мені, прошу, де тут музей Шекспіра?
 — Котрий музей, сер?
 — Шекспіра, Вілляма Шекспіра, драматурга!
 — Тут є багато музеїв і всі Шекспіра.
 Я розгубився. Поліцай це помітив і питаеться:
 — А що ви хочете бачити, сер?
 — Все! Хочу бачити все, що тут є про Вілляма Шекспіра!
 — Там!

Промовив поліцай і махнув рукою у напрямок міста і ми з дружиною пішли. Коли ми ввійшли до міста, то нам стало зрозуміло, чому поліцай так ляконічно відповів — "там"

Місто-музей

Стратфорд на Евені — це місто-музей Вілляма Шекспіра. Тут все "шекспіровське": крамниця з жіночими сукнями зветься "Поріг Шекспіра", ресторан, у якому ми обідали зветься чомусь "Шекспіровська галерея". У готелі всі кімнати названі творами і героями Шекспіра: чоловіча кімната на одну особу — "Гамлет", родинна кімната на дві особи — "Ромео і Джульєта", а на дверях готелівської їdalyni написано: "Як вам це подобається". Є тут і "Сон літньої ночі", хоч у ньому можна спати і взимку, "Отело" і ще кілька інших. Міська бібліотека імені Шекспіра, будинок де народився Шекспір, школа у якій учився Шекспір, церква у якій хрестився і в якій похованій Шекспір. Шекспіровський меморіальний театр, пам'ятник Шекспірові, Шекспіровський музей "Ню плейс". В околиці Стратфорду є будинок дружини Шекспіра і навіть будинок матері, чи вірніше будинок Шекспірового діда.

Крім того, тут багато ще й досі зберегається будинків з 14-го, 15-го і початку 16-го століття, що хоч і не мають безпосереднього відношення до Шекспіра та проте дуже цікаві тим, що вони характеризують споху в якій жив і творив Шекспір.

Саме місто Стратфорд дуже старе. Понад тисячу років тому, ще в часи римлян тут була переправа через річку Евен. Навколо переправи селилися люди і поступово утворилося місто Стратфорд на Евені. Місцевість у якій лежить місто Шекспіра светиться графством Ворвікшире, колись воно було покрите Ерденськими лісами. Тепер уже тих лісів немає та проте місцевість тут дуже мальовнича: вкрита зеленими луками, садами, великими парками. Серед цієї розкішної зелені спокійно тече річка Евен.

Ця місцевість колись була свідком великих історичних подій. Недалеко від Стратфорду є місто Ковентри. У цьому місті та в його околицях напевно було колись багато історичних переказів про ту епоху, що її Шекспір з такою майстерністю зображав у своїх історичних хроніках.

Мабудь малому Шекспірові часто доводилось їздити з батьком і матір'ю по околицях, де у них були родичі. Там він і міг чути народні пісні, бачити сільські свята, приividlytis до народніх звичаїв, що ними так писалася стара весела Англія.

Ще й тепер у Стратфорді звідусіль визирають залишки ілікового англійського середньовіччя. Майже у самому центрі сучасного міста будівлі являють собою дивовижну суміш старовинної напівдерев'яної і модерної кам'яної архітектури.

Взагалі місто Стратфорд на Евені — це у повному і прямому розумінні місто-музей, що його масово відвідують не тільки англійці, а представники всіх народів світу. В середньому за рік Стратфорд на Евені відвідують сто тисяч екскурсантів.

З наших земляків батьківщини Шекспіра відвідував професор Микола Стороженко весною 1866 року. Він був один з кращих шекспірозвіднів у всій Російській Імперії другої половини минулого століття. Наукові студії про Шекспіра, що йх написав М. Стороженко, ще й тепер не втратили своєї актуальності.

Вулиці

Розташування центральної частини міста Стратфорду основане на трьох вулицях, що йдуть вздовж річки Евену і трьох інших вулиць, які йдуть під прямим кутом до них. Судячи по середньовічних описах, все це розташування майже не змінилося.

Та найцікавіші з вулиць для нас є три: "Брідж стріт", "Гай стріт" та "Генлей стріт".

В часи Шекспіра "Брідж стріт" була центральною вулицею міста. Ця вулиця починається з "Клаптон брідж" з моста Клаптона. Через цей міст Віллям Шекспір переїжджав верхи на коні, втікаючи з рідного міста до Лондону. На одній з картин Чарльза Каттермола, що зберігається у мистецькій галереї театрального музею, Шекспір зображеній у момент

як він прощається з своїми дітьми і жінкою на цьому ж кам'яном мості.

Міст через Евен згадується у хроніках за 1235 рік. Спочатку він був дерев'яний, а пізніше, у 1491 році купець Клаптон родом з Стратфорду, що потім був Лорд Майор Лондону, власним коштом побудував кам'яного моста і подарував його рідному місту.

“Брідж стріт” тепер являє собою надзвичайно цікаву суміш архітектурних стилів. Поміж старовинних, з високими дахами, напівдерев'яних будівель, повплутувались багато кам'яних будов новішого стилю. Проте ця вулиця ще й досі зберегає якийсь старовинний інтимний затишок, тут відчувається характер провінційного англійського міста часів Шекспіра.

Одна з найцікавіших будівель на цій вулиці є “Ред Гаус”, що до недавна звалася “Вашінгтон Ірвінг Готель”. Це тому, що американський письменник Вашінгтон Ірвінг (1783-1859) в часи своїх відвідин Стратфорду зупинявся у цьому готелі. Пізніше Ірвінг залишив кілька цікавих оповідань з часів свого перебування на батьківщині Шекспіра.

На вулиці “Гай стріт” теж залишилося ще багато будинків старого напів-дерев'яного стилю. Вартий уваги “Гарвік Інн” — старовинна будівля з мальовничими дерев'яними рамами. У верхній частині переднього фасаду, ці рами утворюють гарний візерунок. Це цікавий старовинний спосіб оздоби, що тісно пов'язані з конструктивними особливостями будівлі.

Другий цікавий будинок часів Шекспіра зветься “Старий будинок Тюдорів”, що стоїть на розі “Елі стріт”. Масивний наріжний стовп цього будинку орнаментований різьбою. Характер різьби дуже подібний на різьбу наших старовинних козацьких сволоків.

Та найцікавіший з будинків на “Гай стріт” з часів Шекспіра це “Гарварт Гаус”, побудований у 1596 році Томасом Роджерсом. Дочка Роджерса вийшла заміж за Роберта Гарварта, їхній син Джон Гарварт був засновником славного Університету в Америці, що й досі носить його ім'я.

“Гарварт Гаус” був куплений американцем з Чікаго Едвардом Морісом і в 1909 році ним же подарований Гарвардському Університетові. Перед тим, як його подарувати, Едвард Моріс зробив реставрацію цього будинку за вказівками англійської письменниці Марії Корелі (1864-1924). Про цей будинок Корелі писала: “Вас можливо кличе національна романтика, але я хотіла б думати, що цей будинок матері Джона Гарварта був зв'язуючою ланкою з Гарвардським Університетом і знаком дружби між двома народами”.

Хоч деякі частини переднього фасаду першого поверху (партеру) були реставровані, проте багато різьблених орнаментів на дерев'яних частинах будівлі залишилися незачепленими з 16-го століття.

Якщо уважно придивитись, то можна бачити дивовижне багатство високомистецької різьби, що була, як виявляється, дуже поширені в Англії у часи Шекспіра.

В середині цей будинок також дуже цікавий. На першому поверсі стеля всіх кімнат складається з

дерев'яних різьблених сволоків. Одна з кімнат другого поверху має дуже цікавий старовинний камінь і гарні дубові панелі.

Всі кімнати оздоблені малюванням на стіні. Меблі у будинкові теж з 16-го століття.

Виявляється, що старовинне мистецтво Англії багато чим дуже нагадує наше, українське, і я раджу всім хто цікавиться не тільки Шекспіром, а й мистецтвом взагалі, відвідати це дуже цікаве місто, що зберегло багато характерних особливостей, можливо навіть не тільки англійського, а й європейського середньовіччя.

Будинок, у якому народився Шекспір

Третьюю вулицею міста Стратфорда, що теж зберегла багато будинків 16-го століття, є Генлей стріт. І ось серед цих старовинних будівель є один у якому народився Віліям Шекспір.

З усіх “шекспіровських місць” це найбільше відвідується екскурсантами. Цікаво, що всі доглядачі цього будинку вміють добре говорити з чужинцями, вони чітко і ясно вимовляють кожне англійське слово. Хто хоч трохи знає англійську мову, то зрозуміє їхнє пояснення.

Це будинок побудований на початку 16-го століття і добре зберіг стиль того часу. Він був власністю Джона Шекспіра — батька поетового. Як відомо, Джон Шекспір спочатку був скромним ремісником, що виробляв і продавав рукавиці. Та ма будь батько поетів володів неабияким розумом, бо вже 1568 року він був головою міста Стратфорду, але починаючи з середини сімдесятих років, стан родини Шекспіра з невідомих причин приходить до занепаду і повного зубожіння.

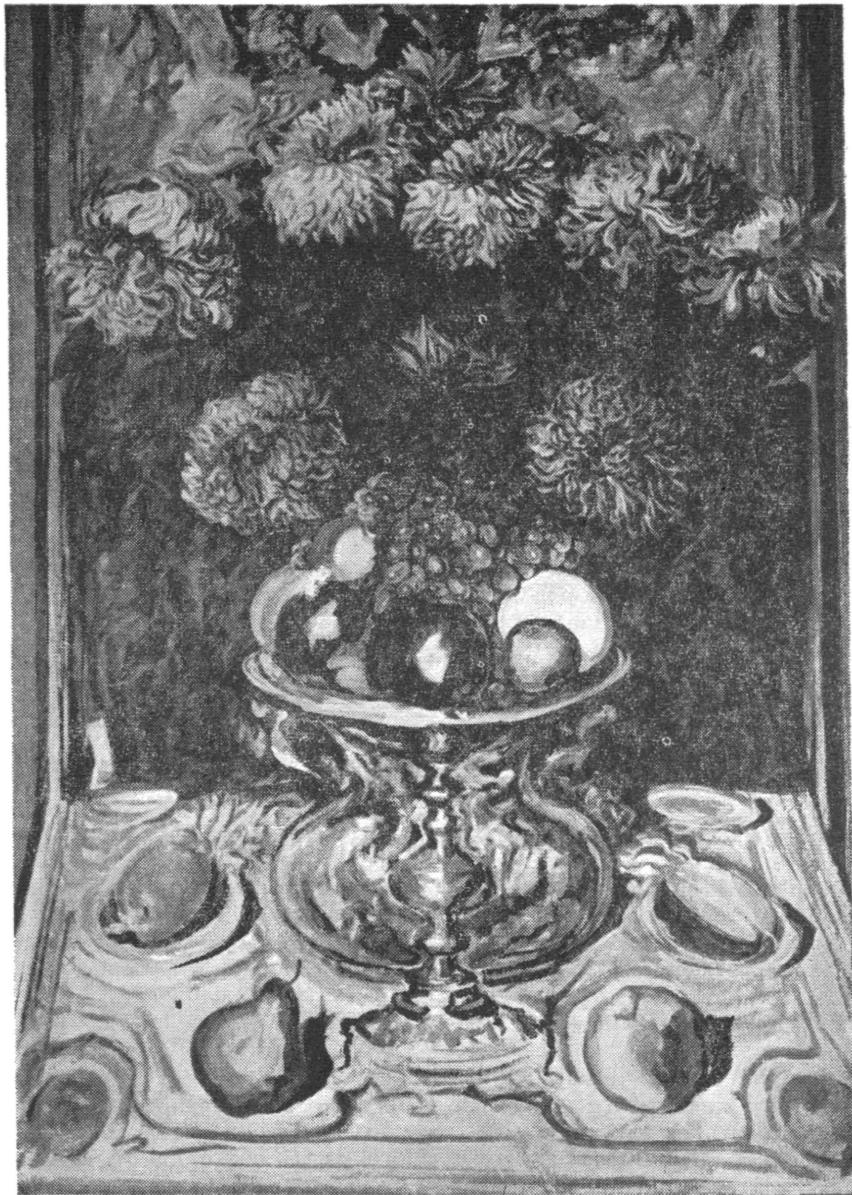
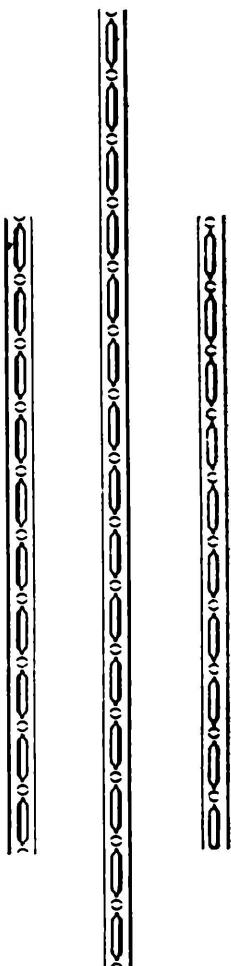
Будинок стоїть на низькому кам'яном фундаменті, стіни мають масивні дубові стовпи. Простір поміж тими стовпами був колись плетений з лози і обваливаний глиною, зовсім так, як будуються хати ще й досі у нас в Україні. Тепер ця глина частково замінена каменем, але так обережно, що первісний вигляд будинку не порушений.

В часи Шекспіра тут стояло два будинки: один цей, що зберігся й досі, у ньому і народився Шекспір 23 квітня 1564 року, і другий, у якому була крамниця і майстерня поетового батька. Цей другий будинок дещо змінив свій вигляд, бо був так зруйнований, що потребував більшої відбудови.

Збереглися записи, з яких видно, що власниками цього будинку, після смерті Шекспіра ще довго, до 1806 року, були його спадкоємці. У 1847 році цей будинок був куплений уже не в родичів Шекспіра, як національна пам'ятка. Тоді ж тут і був заснований музей.

Тепер у цьому будинкові крім старовинних портретів і бюстів Віліяма Шекспіра, книжок і дуже цікавих документів, зберігається багато речей старовинного англійського побуту часів Шекспіра.

Тут стоїть дерев'яна колиска у якій імовірно лежав Шекспір. Багато вишитих тканин “хрестиком”, “півхрестиком”, “намиттям”. Широке дерев'яне ліжко, що дуже нагадує наш “піл”. Різьблена скриня і формою, і різьбою зовсім близька до скринь Лівобережної України часів Гетьманщини. Багато посуду, зокрема череп'яні миски та глечики і нарешті,

**О. Новаківський. Мертва природа.
Львів, 1916.**

"ходячка" для дітей, у яку імовірно "запрягали" маленького Вілляма. Зовсім таку "ходячку" змалювала Ніна Заглада у 1922 році в еслі старосіллі на Чернігівщині.

Ця подібність староанглійського побуту з побутом України часів Гетьманщини є просто вражаючою. Для доповнення картини згадаю портрет герцога Філіпа Доброго, що вміщений, як ілюстрація до твору Шекспіра — "Король Генріх V". На цьому портретові англійський герцог підстрижений "під макітру" зовсім так, як Григорій Сковорода.

У садибі, що належить до будинку Шекспіра, племкуються дерева, трави і квіти про які згадує пост у своїх творах.

З усього, що я бачив у Стратфорді, будинок у якому народився Шекспір зробив на мене найкраще враження. Тут панує якийсь невловимий інтимний затишок, зовсім своєрідний дух живе на цьому місці, де народився гений всіх часів і всіх народів.

Школа у якій учився Шекспір

Як відомо, вчився Шекспір у школі свого рідного міста. Там вивчали латинську мову, читали Свідія, Цицерона, Віргілія, Плавта і Теренія. Існуєть здогади, що Шекспір був узятий із школи у 1578 році, коли батькові справи погіршилися і присутність 14-тилітнього сина в господарстві була необхідністю.

Будинок, у якому була школа, будований у 1473 році. Він стоїть ще й досі. Це невисока двоповерхова будівля, зовні обшальщована дошками. У великий шкільний залі, що тепер зветься "Велика школа", Віллям Шекспір ніби й здобув свою початкову освіту.

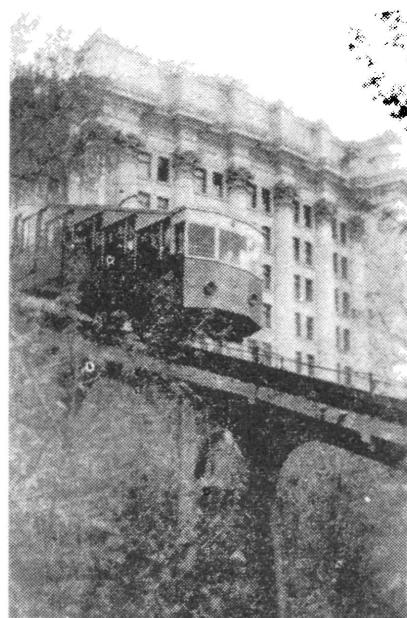
На нижньому поверсі цього будинку в часи Шекспіра була гільдійська зала, що була одночасно і міською управою, а коли до Стратфорду приїжджає трупа мандрівних акторів, то у цій же залі вони виставляли свої п'єси.

(Продовж. на стор. 32.)

КИЇВСЬКИЙ ФУНІКУЛЕР

Хто з киян не пам'ятає двох симпатичних вагончиків київського фунікулера? Мабуть таких нема. Але чи багато з киян знають, що київський фунікулер найстарший в цілому СРСР? Його ж було пущено в рух ще 1905 року, і сьогодні він може похвальитись своїм 46 літнім віком.

До революції фунікулер не повністю виконував своє відповідальне завдання — улегши зв'язок верхньої частини Києва з долішньою, себто з Подолом, бо нижня станція стояла не на вул. Кірова (кол. Олександровська), як тепер, а трохи вище, на малозаселеному Боричевому Току. Так було тому, що ділянка землі між Боричевим Током та Олександровською вулицею належала приватній особі, яка ніяк не згоджувалась дозволити на продовження фунікулеру. Тому

пасажири мусіли майже полови-

ну дороги йти пішки... Аж у 1929 році фунікулер продовжили до вулиці Кірова, і цим остаточно зв'язано горішній Кіїв з Подолом.

Тепер київський фунікулер є 238 м. завдовжки; він іде під величним ухилом. За неповних 46 років своєї праці два невеличкі вагончики фунікулеру пробігли близько одного мільона +00 тисяч кілометрів і перевезли 150 мільйонів людей. А це значить, що ті два маленькі вагончики, вміщаючи в собі лише кілька десятків осіб, за ці неповних 46 років 35 разів оббігли земну кулю і перевезли пасажирів утрое більше, ніж усе населення Франції, Бельгії, Швейцарії та Швеції разом.

На нашому знімку: Київський фунікулер і один з його вагончиків.

СКАРБИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КНИГОЗБІРНІ

Українська національна книго збірня, що тепер офіційно зветься Державна публічна бібліотека УРСР, міститься тепер у Києві на Володимирській вулиці ч. 58а. Тепер для неї почали будувати хмародера, про що ми недавно повідомляли наших читачів. Крім основного книжкового фонду, який доходить до 5 мільйонів томів, є в ній коло 200 тисяч рукописів від найдавніших часів аж до наших днів.

Серед рукописів книгохранині є такі унікуми, як 10 універсалів гетьмана Богдана Хмельницького (за часи 1648-1657 років), писаних власною рукою нашого великого гетьмана. Зараз готується перше повне видання цих універсалів, бо досі вони повністю ще не були друковані.

Крім історичних документів є ще в бібліотеці рукописи українських письменників та політичних діячів. Там зберегаються рукописи Т. Шевченка, Миколи Гоголя, рукописні музичні твори

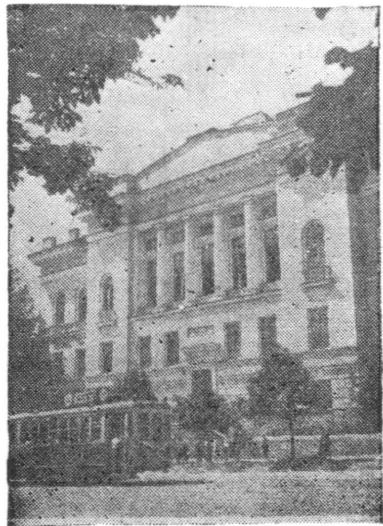
Миколи Лисенка та багатьох інших. Не бракує, правда, там і рукописів таких "приятелів" українського народу, як Маркс, Енгельс та їх послідовників Леніна і Сталіна...

Дуже багатий у книгохранині відділ стародруків. Тут зібрано майже все: від асири - вавилонського клинопису, деякі таблички якого мають вже по 5 тисяч років, до найновіших друків.

Серед стародруків є праця стародавнього грецького філософа Аристотеля, видана у Венеції ще 1476 року. Тієї книги є лише два примірники в цілому світі, і один з них зберегається у нашій книгохранині. Є там і нотописні книги з 13 століття, є Пересопницька Євангелія, майстерно писана рукою ще в 1556 році. Зберегаються там також усі наші стародруки, починаючи від початків нашого друкарства (XVI століття).

Такі величезні книжкові фонди спричиняються до масового від-

КНИГОЗБІРНІ

відування книгохранині. Так, наприклад, лише за минулий рік книгохраниння занотувала 524 тисячі відвідувачів, яким було видано 2 мільйони і 305 тисяч книжок.

На знімку: Державна публічна бібліотека, буд. ч. 58а на Володимирській вулиці в Києві.

ТАМ, ДЕ ХРИСТИЛИ КІЯН

"Боже, Творче неба і землі!
Поглянь на оновлених людей

оціх і дай їм, Господи, пізнати
Тебе, правдивого Бога, як пізна-

ли Тебе країни Християнські;
вмідні в них віру правдиву і не-

змінну, і мені поможи, Господи, на супротивника ворога, щоб я переміг його в надії на Тебе і на Твою державу!"

Так молився Великий князь Володимир у той день, коли в Києві на Дніпрі запрошенні єпископи і священики хрестили киян. Велика й радісна була та подія для князя і для його народу. На знак, і на пам'ятку великої події на тому місці пізніше збудували пам'ятник Хрищення Русі.

Він виглядав так: широка основа з двома крилами, які творили два переходи по обох боках основи. Посередині стояла маленька капличка, а з-під неї витікала струйка води з Хрестатика, річки, яка в цьому місці вливалася колись у Дніпро і творила тут своєрідний басейн, у якому хрестили киян. Побожні прочани з цілої України відвідували це місце, набирали воду з-під пам'ятника і як реліквію несли додому. Скрізь у хатах за образами, поруч свяченій йорданської води стояла й свята вода з Хрестатика.

На основі, тобто на капличці, стояв високий обеліск і на ньому хрест. Скромний пам'ятник на честь величної події...

Згодом для зручного сполучення цього місця з містом, від Олек сандрівської вулиці, під Володи-

мирською горою, побудували широкі кам'яні сходи, аж до самого пам'ятника. Був це довгий шлях, тому сходи кожні кілька ступнів переривались широкими терасами, на яких по обидва боки стояли кам'яні лавки для відпочинку. Для лавок прироблено заглибини в кам'яній стіні, по обох боках сходів. За білою, нижчого зросту людини стіною по схилах росли кущі, за ними клени, каштани... В місці, де сходи кінчались, кам'яна стіна розширювалася й творила еліпсовидної форми площа, посередині якої стояв пам'ятник. По краях площі, огороженої такою ж стіною як по сходах, хлопчаки й дорослі тортували вудками, гачками, червячками... Поблизу пам'ятника на площі продавалися колись іконки... А літом під вечір там появлялись хлопчишки, що на найменебезпечніших місцях на Дніпрі наїздили водяних лілій і продавали тим, хто, побувавши на Дніпрі, не вмів сам достати цього дива.

Білі сходи з балюстрадами на тлі густої зелені справляли гарне враження на кожного, хто сюди переходити і були найближчою дорогою для тих, що мешкали в місті, здаля від Подола. Кожен мимоволі переймався величчю цього місця, і саме своєю неви-

багливістю вражав українське серце той пам'ятник. А гарно побудований шлях до нього створював своєрідну романтичність, яка народжувалась і вікувала тут.

Але минув час, і це місце, як і все в Україні, мусіло зазнати великого упокорення: безбожні руки жорстокого ворога знищили каплицю, і всередині влаштували ...крамничку, де продавали цукерки, тістечка, а на фронтоні пам'ятника повісили велику вивіску: **Укрглавхладопром**. По обидва боки колишньої каплички, в тих переходах, поставили: з однієї сторони продаж содової води, з другої — продаж морозива.

Серце стискалося на вигляд такої профанації... Одним махом варвар ударив по релігії і по історії...

А дуже багато киян, із тих, що знали, чиї вони сини і яких батьків, — закинули цей шлях і ходили на Дніпро по Олександрівській вулиці донизу, щоб обмінити місце жорстокої профанації.

Дуже гірко це згадувати, і про це писати, тому — більше ні слова...

О. Касян

(“Дзвін” ч. 8, 1951).

ЛЕВКО РОМЕН

НЕЗАБУТНІ

Світлій пам'яті Юрія Клена

Благословенні дні прокляття й кари!
Це ж ми, гартовані в снігах,
Завіяні в пожарах,
Мої заграва, засвітимо в віках.

Юрій Клен, “Каравели”.

Зі стиску вирвавшись страшного,
Ти смолоскип угору звів —
І нам освітлював дорогу.
Нас байдорив Твій вільний спів!

Поривний вітер буйних прерій,
Далекі обрії морів
Гойдали сни чужих імперій, —
Ta не для них Твій дух горів.

Горів Твій дух для України,
Він не мирився, він — повстай!..
Бож стогін-зойк над світом лине
З її голготного хреста!..

Ти викрив глузд облуд-містерій
Фальшивців гасел голосних,
Що знов на попелі імперій
Мурують мур в'язниць нових!

Хрестити — вістрям меча, не пазом!
Любити ж — збитих ворогів!..
— Ти відійшов із цим наказом,
Bo de любов — святий там гнів!..

...Як дома ж стріне Володимир,
I нас хрестом благословить, —
Майбутнє нам над згаром-димом
Тоді всміхнеться — в щасну мить!

Дали ж ви кров, останні сили,
I криком ваш протест кричав!
Не продали ви, не зганьбили
Свого пера, свого меча!

I всі ви, знані і незнані,
Натхнете спів нових поем!..
Про вас, що впали нездолані,
Пісні величні ми складем!

Клімактеричні міроносці

Еміграційні типи.

Ці жінки, що силою традиції, перейнятої від "великого братського народу", обоєзиково виринають в кожній політичній чи громадській організації, не мають нічого спільногого з благосними і тихими міроносцями, яких бачимо на іконах в церкві.

Замість віри у них сліпа фанатичність, замість любові — злобність, замість патріотизму — вірність дрібним партійним босам. Гючаток "мироносці" можна вести від тих комуністок, що бродили з наразальними загонами по Україні, сбуті в чоботи, з цигаркою в зубах і наганом за поясом. Пізніше, таких було засуджено і знищено, а на їх місце прийшли комуністки євже іншого фасону — з добрым мешканням, наймичкою із розкуркуленіх або черниць, з претензіями на курорти, з обов'язковою течкою під пахвою і драними черевиками в течці. В Канаді і цей тип мусів одмінитися, і "мирносцями" при комуністичних осередках є жінки, що мають власну хату, автомобіль, радіо, телевізію. Вони голову отримують кожному, хто тільки посміє подумати одібрати від них їхню хату чи фарму, але дуже радіють, що в Україні в селах відібрано землю, а тепер мають відібрати й хату.

Рухливі, як мавпи, істеричні, як російська клікуша, з розумом не єще відві і лютістю пантери, — партійні "мироносці" є фінансовою опорою і пропагандивним апаратом кожної партії. Вони є також язвою в печінках для кожного партійного боса, який не сміє показати їм свого незадоволення, а має право тільки похвалювати їх.

Основне їх завдання полягає, проте, в нападах на всіх, з ким в даний момент їх організація воює.

Тут правди для них нема, і логіки не існує. З насолодою обкідають брудом людей і по-дій, висміють, пускають наклепницькі чутки, розпалюють злість і в інших, і вносять стільки заколоту й непорозумінь у життя, скільки тільки можуть вигадати.

Потім, зібравшись вкупі, вони щасливо розповідають про всі свої подвиги, виставляючи їх, як діло патріотичної відваги і громадської чесності.

Чуже ім'я, репутація, заслуги чи авторитет — для них тільки об'єкт нападу. Навіть власних партійних босів вони не бояться, крім якось одного, обраного кожною "мироносцею" зокрема. Перед ним вона покірна і слухняна, йму одному вона служить, радіючи від кожної похвали і від кожного ласкавого погляду, за нього вона готова роздерти кожного. Але і це триває тільки доти, доки партійний бос вихваляє "мироносцю". Коли ж він чимось не догодить їй, вона стягає його з п'єдесталу, як ескимос свого божка, б'є, докоряє

і викидає геть. Після того починає шукати нового божка, якому могла б служити.

Нема нічого, що могло б спинити "мироносцю", кели ій треба знищити когось в українській громаді, нема перепон, моральних, які могли б стисмати їх від руйнування. Організація, родина, індивідуальність — все летить к чорам під ударами брехні, наклепу, шепотів і пліток.

Крім благовіння перед партійним божком, "мироносцею" рухає найчастіше заздрість. Тим краще працює якась організація, тим палкіше горить серце в "мироносці", коли вдається заплямити її.

"Міроносці" політичні володіють даром робити чудо. Політичне чудо, розуміється. Правда, еміграційним "мироносцям" не дано ще такої сили, як комуністичним. Вони не можуть своїми істеричними криками обернути тюрму народів у "рай", як то вдалося комуністкам. Вони не можуть концентраки перекинути у зміг ока в трудову артіль. Вони ще не наїшлися, як рабство видавати за щасливе і радісне життя.

Але і вони вже багато чого встигли. Вони вже встигли напустити такого туману в еміграційне життя, що звичайна людина тільки з трипогою оцирається навколо і, не бачучи дороги, блукає невідомими манівцями, які нікуди не ведуть. Вони вже встигли створити легенди, які видають за історію еміграції. Вони вже знищили стільки репутацій, що, здається, вже не лишилося в нас людей, яким можна було б вірити і за якими йти. Вони довели свідомість еміграції до такого стану, що в нас, як і в СССР, факти вже не мають ніякого значення. Все визначають розбурхані і перебільшені до істерії емоції.

Внаслідок загального курсу рівноправства жінки й чоловіка, з'являється останнім часом і чимала кількість міроносниць у штанах і з краєatkами. Чоловікам теж сподобалось, що можна провадити політичну боротьбу, не рахуючись із фактами, реальними обставинами і конкретними вимогами. Заражені загальною істерією, розкривши роти, з піною на устах, метяються ці "мироносці" по зборах, вічах, засіданнях — і кричать, і сичать, і шепочуть, і чухають язиками без упину і без застежень. Все переколочується, чорне стає білим, а червоне — живто-блакитним. Ясне русло політичної еміграції перебурується, бруд піднімається нагору — і в мутній воді спокійні і цілеспрямовані радянські агенти методично й акуратно ловлять свою рибку.

"Міроносці" і "мироносці" є щирими українцями. Вони не служать свідомо жодним агентам. Вони хотять служити Україні. Але у повсякденному порожньому говоренні, у без-

встидному розбурханні пристрастей — дрібних і непочесних — вони самі втратили орієнтацію. Для власної самоповаги вони мусять вірити в плітки, які ширять. Переконуючи інших, вони перш за все намагаються переконати самих себе, що вони говорять правду, служать істині, борються за справедливість.

Десь, у далекому закутку підсвідомості їм муляє невиразне почуття, що щось не так, щось не в порядку. Але вони не випускають того почуття на поріг свідомості. Вони заглушують його власним криком і лякають своєю дикою нестриманістю. В спокійні хвилини роздуму, це почуття підноситься все вище й вище, сумління починає ворушитися, сумніви колуть душу. Але “мироносиці” й “мироносці” не мають сили на спокійний роздум. Не сміють собі того дозволити, щоб не побачити своїх помилок. В несамовитому стремлінні ствердити себе, переконати, що вони праві, “мироно-

сиці” й “мироносці” починають усвідомлювати себе окремо від української громади. Вони праві, всі інші — ніколи. Вони кажуть правду, але ніхто не слухає їх, і через те українська справа загирилась. Вни є сіль і пуп землі, все інше — ніщо. І в останньому етапі свого падіння “мироносиці” й “мироносці” починають гудити все українське. “Хіба в нас, як у людей?” “А що ви од наших людей хочете?” “Ніколи наші не зроблять нічого толком”, — всі ці фрази ширяться й розходяться в розумі від таких “мироносиць”, які забувають, що половину цих невдач і цих лихих рис вони сього часу самі ж і вигадали.

У дикому вирі брехні й пліток, розпалені, істеричні, хворі на недержання мови, крутьться і метляються серед еміграції “мироносиці” й “мироносці”, здіймаючи курячу і затемнюючу атмосферу.

З ПРИВОДУ ДРУКУ “ЩОДЕННИКА ЛЮБЧЕНКА”

Деякі особи продовжують кампанію за припинення друку “Щоденника” А. Любченка в “Нових Днях”. В “Національній Трибуні” Ч. 38 від 7. 10. 51 р. (орган ОУНр) якась таємничка особа, що заховалася за літери “К. Д.” (злі язики говорять, що то один з канадійських редакторів, що не захотів містити те в своїй газеті) обвинувачує редакцію “Н. Д.” у “семи смертних гріях”, які вона зробила, друкуючи “Щоденник”...

Головним фактичним обвинуваченням є вираз А. Любченка: “Пішли в доноуправління. Там заправляє брат Х.” А в примітці, мовляв, редакція “Н. Д.” сама розшифровує його, бо написала: “Х. — Брат відомого письменника, орденоносця і лавреата Сталінської премії, прізвища якого ми не хочемо виявляти.” НКВД, — запевняє наш обвинувач, таємничий К. Д., — може ту особу розшукати і установити, що то ворог ССР... Справді обвинувачення “поважне”... У “Щоденнику” **більше нічого про того “брата” нема.** Чи він лишився в Харкові сам, чи йому НКВД наказало там лишитись, ми не знаємо і знати не хочемо. Знаємо тільки, що цілій Харків знає, що він там лишився, що він був головою доноуправління, що ця посада нічого спільногого з колаборацією не має і що до голови доноуправління приходили різні люди у різних справах і щож тут небезпечного для того “баба?” На нашу думку навіть зовсім не треба було ховати те прізвище, але ми то зробили “перестражовуючись” наперед, бо знали, що знайдуться люди (редактори), які позавидують на “Щоденника” і будуть вишукувати способу, щоб почепити редакцію “Н. Д.” на гачок.

Того самого варті й обвинувачення нас в “розконспіруванні відомого скульптора” чи “оператора Українфільму” та завінвідділу Міської управи. Про ціх осіб (принаймні про двох перших!) писала вся українська преса за німців, роботи того скульптора виставлялись теж за німців, а “Націо-

нальна Трибуна” устами таємничого К. Д. обвинувачує нас в тім, що ми “відкриваємо Америку”... більшовикам! Це справді сміхотворне! Ми зовсім непотрібно навіть ховаємо навіть такі імена, як голів та заступників міських управ Києва й Харкова, хоч їх знають міліони людей, і які зараз під большевиками не є і навіть деято з них тепер пише під своїм власним прізвищем...

Хіба що “Національній Трибуні” не сподобалось, що ми “розконспірували” таких співробітників Керенського і компанії, як Штепа, А. Дикий, Дінов та інших їм подібних?

Але дискусія тут зайва. Ми вважаємо, що “Щоденник” друкувати можна й треба, але коли є люди, які запевняють, що того робити тепер не слід, то ми пропонуємо, щоб цю справу розвязали відповідні наші, авторитетні у цих справах, організації, бо як не може судити про це все одна редакція “Н. Д.”, то тим більше не може варішувати і виносити заборону особа, яка навіть соромиться під своїми “обвинуваченнями” підписатися. За такі організації ми вважаємо президію УВАН і СУЖЕРО в Канаді та ДОБРУС у ЗДА. Перша може варішувати, чи можливо друкувати “Щоденника” взагалі (літературно-науковий блок справі), а дві другі, які складаються з людей, що сиділи в ГПУ-НКВД і відбули заслання, мають право варішувати, чи можна “розконспіронувати” голів та заступників міських управ Києва й Харкова та містців, про яких декілька років писала вся українська й німецька преса в Україні й поза її кордонами...

Стеже просимо всіх, що мають протягнути думку в цьому питанні, звертатися в ці установи. Редакція ж “Н. Д.” запевняє, що чи погодиться з думкою тих організацій чи ні, але їх ухвалу виконає без жодного спротиву.

Віримо, що ті організації при розгляді цієї справи вислухають і думку редакції, а не тільки одної сторони.

З НОВИХ ВИДАНЬ

КПИНИ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван Українець, "За Україну", драма на три дії, в-во "Наша Культура" Вінниця, 1951 р.

В демократичній країні можна видавати все, аби мав гроші... І видають тут усе: від "Каміків" почавши, і "Божественною комедією" Данте скінчивши. Та все таки кожний нормальний видавець, видаючи якийсь твір, має певну мету: один гроші, а другий бодай моральне вдоволення і певність, що робить користь громаді. Чим керувалося в-во "Наша Культура", — що далося та грубо і непристойно ошукувати себе найнахабнішому "віршописові", що в своєму нахабстві дійшов межі не тільки тим, що сміє запропонувати такому поважному видавництву, як "Наша Культура", та ще й під проводом високопоставленої особи, такого "віршописа", як згадана "драма", а ще й ухитився підписати його "Іван Українець", щоб, хіба, зневажити ім'я українця, — ми не знаємо.

Почнемо з назви: "За Україну"... Хіба не нагадує нам ця банальність виразів "За Леніна", "За Сталіна", "За колективізацією", "За знищенні куркуля, як кляси", "За безклясове соціалістичне суспільство" та тисячі інших російських "за"?.. Чи ж нормальна людина в 1951 році може взяти в руки твір, назва якого починається з "за"? Але це не привожить ні автора, ні видавництво і на книжці таки написано: "За Україну".

Зміст "драми": життя родини сільського інтелігента-патріота, син якого бере участь у повстанні проти радянської влади, що приводить всю родину до тюрми, а потім до заслання. Дія, як видно з тексту, відбувається десь по 1934 році. Та цей зміст читачеві нічого не даст. Мусимо навести цитати. Перш за все, хоч дія відбувається по 1934 р., але автор орудує засобами з років не пізніше 1918-1919:

"Таж революція настала, —
Дайош народу хліба й сала?"

або:

"Хахли, ізміннікі, мазепи..."

чи:

"Ану, папробуйте, мазніца, —
Чтоби галушкой не вдавіца"

та їм подібні "перли".

Автор не тільки не знає умов в Україні, але не має взагалі глузду, бо, наприклад, садить до одної камери злодіїв і босяків та політичних в'язнів, до того наповняє ті камери... чоловіками й жінками разом, заставляє одну з ув'язнених родити в камері, а її батьків у час кульмінаційної точки погодів... благословляти (вірніше, за змістом, вінчати) зі своїм нареченим-повстанцем... Не думайте, читачу, що ми це видумуємо: візьміть ту "драму" і це все ви знайдете на стор. 43.

Це щодо змісту. Коли поцікавились і мовою цього "драматичного віршопису", то вона ніяк не сміє зватись мовою українського письменника другої половини 20-го століття: це скоріше мова з запасом слів австралійського бушмена, що не перевищує 200-300 слів і зворотів. Щодо стилю і художніх образів, то ми їх описати не можемо. На-

водимо приклади і нехай читач сам угадіє від тієї "поезії":

"Дітей загубимо у честі..." (стор. 7). А що? А ви й не знали досі, що основна властивість "честі" — губити дітей?...

Або таке:

"Кривавить серце обосічно...", як.. меча! (стор. 12). Чи:

"І не спущу з чуйних очей..." (стор. 14). Ви думали, читачу, що очима тільки дивитись можна?

Є її такі вирази:

"Я в хату входжу через сіни,
Оце мій сказ і пересказ!" (Стор. 18).

А що як не профанія патріотизму сучасної підсвітської українки, є вираз героїні "драми" —

"За самостійну — хоч на мари!" —?...

Взагалі важко знайти, серед найгірших видань навіть, класичніші зразки знушення над нашою мовою. Ось приклад "милозвучності":

Вам самостійна навіть в сні... (стор. 18).

або вирази "товпа" та інші. Наголоси ж ставляться тільки, як того хоче автор, щоб дотримати розміру віршу.

Дуже цікаве вживання великої літери: з великої літери пишеться Бог, Україна, але з великої літери пишеться також і... "Доглядач" (стор. 36), "Комбід" та "Колхоз" (стор. 37), а також і "В'язничний Урядник" (стор. 39) та інші організації і діячі окупаційної влади.

Автор безшабашно "переспівує" Винниченкове оповідання "Поміркований та щирій", ніби це — найвище досягнення української літератури, яке й досі служить джерелом для письменників...

Тюрмаsovetska змалювана, як чисто демократична установа: в'язні співають пісень, сваряться з наглядачами, "попивають горілку" (стор. 37), політикують і навіть ворогують: українці з росіянами. Причиною національної ворожнечі є те, що "українці не змогли дістати горілки, і це їх дратує..."! (стор. 37). А наглядачі, як і пристало особам, що розмовляють мовою бушменів, ходять не з автоматами, а з... киями і "гатять в'язнів без розбору на всі боки..." (стор. 41).

Це все в двох діях! Третєої ми не читали. Якщо хто з читачів осмілиться читати й третю дію, то то його справа. Ми не беремось. Скажемо лише, що третя дія кінчується таким "патріотичним віршописом".

"Як ти вкраїнець — путь пряма:
в Сибіру каторжна тюрма!..."

Співчуюємо видавництву "Наша Культура" та його керівникам, що воно далось так себе ошукувати. Видати такий твір — для видавництва не тільки драма, а справжня трагедія-

П. П.

"ДЕРЖАВНИЦЬКА ДУМКА", квартальник, Ч. 2, Філадельфія 1951 р., стор. 64 вел. вісімки, редактор — С. Ледянський, обкладинка М. Бутовича, заставки М. Бутовича, В. Добліжа та А. Корнійчука.

Квартальник можна справді вважати першим і, мабуть, єдиним культурним виданням нашого монархічного руху: збірник досить чепурно оформлено-

ний, написаний сучасною літературною мовою, а не архаїчним провінційним "язичієм", як усі інші видання цього політичного напрямку.

Щодо змісту, то це скорше історично-архівна публікація, ніж орган політичної партії: в ньому не тільки про майбутнє, а навіть про сучасне нема нічого, крім поезій, солідної, хоч часом і дискусійної, рецензії та слабкої статті М. Базилевського "Українська молодь у світлі державницьких ідеалів", яку треба вважати за оглядову, а не за теоретичну статтю. Ось зміст квартальника, що цілком підтверджує наше твердження: А. Монброзор — Вячеслав Липинський, М. Базилевич — Укр. молодь у світлі державницьких ідеалів, М. Никорович — Д-р О. Назарук про гетьманську ідею та рід гетьманський Скоропадських, М. Орест — Чотиристиця, О. Оглоблин — Нові архівні публікації, В. Євтимович — Гетьманська традиція в Суботові, Б. Гомзин — Письменник Спиридон Черкасенко, В. Державин — Осяги й хиби журналу "Кіїв".

В квартальному, як і в інших виданнях цього нашого політичного напрямку беззастережно ідеалізується гетьманський період визвольних змагань, а все інше "ліквідується, як кляс", або в країному випадкові замовчується. Цей стиль "утвердження гетьманства в Україні" просто тяжить над квартальним і зводить його у ранг найнечеснішої нашої преси. Напр., на стор. 15 М. Базилевський допускається непростимого для солідного автора і солідного видання брудного і нечесного наклепу на нову підсоветську еміграцію, заявляючи таке: "...з часу утворення Укр. Нац. Ради і формально веде провід, соціалістична коаліція, навіть не омологена, хіба що доповнена і посиленна новокомуністами!" (пунктуація і підкреслення автора статті).

Коментарі зайві. Нам здається, що й видання

зайве, бо йому чужі: наукова об'єктивність, терпимість, намагання опанувати сучасність і формувати майбутнє. Все це зводить цей рух і його видання до сектантства і остаточно відвертає від нього все живе й діоче.

П. К.

"РОЗБУДОВА ДЕРЖАВИ", бюллетень "Зарева", квартальник, рік видання III, ч. 1 (4), Монреаль, осінь 1951 р.

Збірник має 48 сторінок великого журнального формату, більшість матеріалів підписано криптонімами (невідомо з якої причини), мова видання убога, засмічена чужими словами (маркантих, заключення, квестії та інші), чужою будовою речення: "Шевченко являється органічним носієм", "в той спосіб закінчується і книжа доба" та інші подібні.

Політичний напрямок збірника — націоналістично-солідаристичний (ОУНм).

Марко Вовчок, "СЕСТРИЧКА МЕЛАСЯ", видавництво "Нашим Дітям" — ОПДЛ, Торонто 1951, стор. 32, обкладинка та ілюстрації Я. Гніздовського.

Крім цього класичного дитячого оповідання Марка Вовчка, в книжечці ще є післямова Б. Даниловича про творчість Марка Вовчка, написана для дітей. Книжечка чепурно видана, гарно ілюстрована, виразний друк на гарному папері. Це видання сміло можна вважати одним з найкращих дитячих видань на еміграції.

Юрій Тис, "ШЛЯХАМИ ВІКІВ", історичні оповідання, видання Клубу Приятелів Української Книжки (Іван Тиктор), вінниця, 1951, стор. 128, ціна 1.25. Двокольорова обкладинка М. Левицького.

КАНАДІЙСКИЙ МІНІСТЕР ПРО УКРАЇНЦІВ

Канадійський міністер громадянства та іміграції на святі 60-ліття поселення українців у Канаді в Отаві, що відбулося 7 вересня ц. р. в своїй короткій, але змістовній промові між іншим спробував схарактеризувати вдачу українця.

Він сказав так:

"Одною з дуже добрих сторінок української вдачі є здібність незалежно думати і безпристрасно й проникливо доказувати, щоб дійти до коріння справи. Отже, не дивно, що українці мають безліч організацій, які висловлюють їхні численні погляди та дають змогу виладуватися їхній величезній енергії. Неминуче мусіло прийти до того, що скорше чи пізніше мали вибирати когось з них до уряду, і так воно й сталося в провінції Алберті, де вибрано Андрія Шандра послом до сойму в 1913 році. Відтоді аж дотепер були і є посли українського походження в соймах і парламенті, які заступали не тільки українців, але й усіх інших канадійців. Тепер один визначний українець, п. Бачинський, є президентом Манітобського сойму, а другий, п. Іван

Дікур, послом до парламенту.

В музичнім світі нам завжди приходять на думку українські хори. Але ці співацькі дружини є тільки основними групами, з яких вилонюються талановиті музики, як Донна Гресько — скрипачка, і Юна Ковалчук — співачка. В науці маємо професорів українського походження в університетах Мекгіл, Монреалу, Оттави, Торонто, Манітоби, Саскачевану й Алберти. В стисло науковій ділянці багато осіб українського походження є заняті важливою дослідною працею.

У другій світовій війні тридцять тисяч українців служили в збройних силах Канади. Це — зусилля, з якого була б горда кожна інша етнічна група в Канаді.

Я торкнувся тільки кількома словами поступу, який зробили українці в Канаді і не думаю довше над цим спинятися. Хіба що скажу: українець шанує копійку й не купує щобудь і по будьякій ціні; він ощадний і господарний, у нього чистенька хата..."

—ПРО АТОМОВОГО “ВИНАХІДНИКА” І ОБОРОНЦЯ ПОНЄВОЛЕННОГО РОСІЙСЬКОГО НАРОДУ ТА ПРО БАЙКУ ПРО ХИМИНІ КУРИ...

В російській реакційній пресі, а особливо в “Новом Русском Слове”, за останні місяці розвинулась величезна дискусія у справі українського питання. Думок висловлено багато, але всі вони (за винятком двох-трьох авторів в т. ч. її справжнього росіяніна Анненського) співають про одне: не било, нет і не буде, та ще її додають: і бить не може!

Та найнахабнішою і найдикішою була стаття В. Піліпенка “О королях українських і “українському морі” (“Н. Р. С.” від 8. 9. 51 р.). Ми знаємо Піліпенка (так він пише сам своє прізвище) ще з Австрії, коли він виступав ще в ролі атомового винахідника і в тій ролі отримував подвійний раціон з УНРРА та користався з опіки одної української дуже націонал-ст.чної партії. Тепер він виступає в ролі політика. Мабуть це в наші часи поплатніше, ніж атомові винаходи...

У згаданій статті він геніяльно “довів” всім істинно-руським, що Росія століттями гнобиться українцями, що українці — справжні варвари, які допустилися нечуваних звірств проти Росії. До найбільших українських злочинів проти миролюбного і безбройного російського народу належить і.. книжка І. Волиняка “Кубань — земля українська, козача...”, про яку, щоправда, п. Піліпенко писав ще в Австрії величезні статті.

Українці — великі імперіялісти, бо “в територію України включені не лише Харків, а й Одеса. Стання, які відомо, місто цілком неукраїнське. Там багато німців, болгар, греків, молдаван, жидів”, — а тому Одеса “ісконі русский город!”. Висновки, щоправда, несподівані й нелогічні, але в Піліпенка і в редакції “Н. Р. С.” логіки шукати не випадає.

Піліпенко і редакція “Н. Р. С.” з усіма своїми “прогресивними” співробітниками запевняють, що вони є найбільші приятелі українського народу, що вони його (наш народ) дуже добре знають і дбають лише, щоб “сепаратисти” використали їх величезні знання і тоді буде все гаразд. Не хочемо відповідати їм, бо нам однак не повірють. Їм ще в 1926 році відповів великий російський патріот (дarma, що грузин з походження) В. Маяковський. Цей визначний поет ще тоді побачив українську силу, жахнувшись її і закликав росіян тверезо дивитися на “український вопрос”. В науку всім російським “демократам” з Керенським на чолі, а також і всім богоопротивним хахлам та презрінням малоросам і передруковуюмо повністю цю поезію В. Маяковського.

ДОЛГ УКРАЇНЕ

Знаєт ли вы
украинскую ночь?
Нет,
вы не знаете украинской ночи!
Здесь
небо
от дыма
становится черно

и герб
звездой пятиконечной вточен.
Где
горилкой,
удалью
и кровью
Запорожская
бурлила Сечь,
проводов уздой
смирив Днепровье,
Днепр
заставят
на турбины: течь.
И Днепро
по проволокам-усам
электричеством
течет по корпусам.
Небось, рафинада
и Гоголю надо!
Мы знаем,
курит-ли,
пьет-ли Чаплин,
мы знаем
Италии безрукые руины;
мы знаем,
как Дугласа
галстук краплен...
А что мы знаем
о лице Украины?
Знаний груз
у русского тощ —
тем, кто рядом,
почета мало.
Знают вот
украинский борщ,
Знают
вот украинское сало.
И с культуры
поснимали пенку:
кроме двух
прославленных Тарасов —
Бульбы
и известного Шевченка, —
ничего не выжмешь,
сколько ни старайся.
А если прижмут, —
зардеется розой
и выдвинет
аргумент новый:
возьмет и расскажет
пару курьезов —
анекдотов
украинской мовы.
Говорю себе:
товарищ москаль,
на Украину
шуток не скаль.
Разучите
этую мову
на знаменах-лексиконах алых,
эта мова
величава и проста:

“Чуешь, сурми заграли
час расплаты настав...”
Разве может быть
затрапанней
да тише

слова
поистасканного “Слышишь”?

Я
немало слов придумал вам,
взвешивая их,
одно хочу лишь, —
чтобы стали
всех
моих
стихов слова
полновесными,
как слово “чуешь”.

Трудно
людей
в одно истолочь,

собой
кичись не очень.
Знаем ли мы украинскую ночь?
Нет,
мы не знаем украинской ночи.

1926

Оце і все. І уявіть собі, читачу, глупоту і ту-
пість “демократа” Керенського та Со., коли вони
в 1951 році не можуть зрозуміти того, що кому-
ніст Маяковський добре зрозумів ще в 1926 р.
Про Піліпенка вже й говорити нічого: то взагалі
передпотопова обувглена колода...

Іще слово до українських поетів, які часто гра-
ються в переклади з Тютчева, Толстого та Буніна:
чи не краще було б перекласти цього вірша Мая-
ковського в науку всім тим хахлам, які не вірять
у силу свого народу?.. Адже ця категорія “укра-
їнців” дуже вірить свідченням чужих. П. П-с.

—
ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

НАШ ВІК

“НАШ ВІК” — це тижнева газета політики,
культури, економіки та громадського
життя.

“НАШ ВІК” — це єдиний незалежний (надпар-
тійний) український часопис у Ново-
му Світі.

“НАШ ВІК” — редактує колегія, а співпрацю-
ють із редколегією найкращі і нави-
значніші наші сили.

Після короткої перерви, “Наш Вік” знову ви-
ходить від 29 вересня 1951 року. Адреса —
та сама:

“OUR AGE”, 339 Bathurst St.,
Toronto, Ont., Canada.

Передплата на “Наш Вік”:

У Канаді: річна — \$3.00, піврічна — \$1.75.
Поза Канадою: річна — \$3.50, піврічна — \$2.00.

НАПРАВА

радіоприймачів та всяких інших домашніх електрич-
них пристрій та приладів, виконує скоро і за уміркованими
цінами:

ST. CLAIR RADIO CRAFT

227 St. Clair Ave. W.

Телефон: MI 3787

І. ГАВРАЧИНСЬКИЙ — управитель

НОВІ ДНІ, ЛИСТОПАД, 1951

—
Заходами Громадського комітету протиросійської
дії, створеного за ініціативою українських полі-
тичних, суспільних та ветеранських організацій та
 установ під патронатом КУК, підготовляється в
 Торонто

ВЕЛИКЕ ГРОМАДСЬКЕ ПРОТЕСТАЦІЙНЕ ВІЧЕ

проти плянів і дій російських політичних партій і
створеного ними “Союзу Освобождения Народов
Росії”, що намагається бути виразником і ре-
представником усіх поневолених Росією народів.

Громадське протестаційне віче відбудеться

В НЕДІЛЮ, 18 ЛИСТОПАДА Ц. Р.

о 7-й год. вечора

у

МАССЕЙ ГОЛ

На вічі виступатимуть наші видатні політичні
діячі, як теж представники поневолених Росією на-
родів. Віче схвалить відповідні резолюції.

Кличемо все українське громадянство Торонто
активно вклопитися в масову протестаційну акцію
і стати в едину лаву з усією українською емігра-
цією в цілому світі.

Хай не буде ні одного українця, ні однієї укра-
їнки, які б не включилися в цю всеукраїнську,
збирну акцію!

Хай не буде ні однієї української організації і
 установ, які б осталися поза рамками всеукраїн-
ського протесту проти російських імперіялістичних
зазіхань.

ЗА ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ
ПРОТИРОСІЙСЬКОЇ ДІЇ:

Петро Волиняк — голова, д-р Матей Гута — секре-
тар, С. Павлюк та І. Сердюк — заст. голови, М.
Луцький, С. Теребуш, І. Бойко та П. Янішевський
— члени Комітету

ОЛЕКСА СТЕПОВИЙ

МІСТО ВІЛІЯМА ШЕКСПІРА

(Продовж. з стор. 23)

Догадуються, що Шекспір, як син міського голови, не тільки міг бачити ці вистави, а й знайомився з акторами та іхнім закуленім життям.

Отже, будинок, у якому Шекспір здобув початкову освіту і вперше познайомився з театром, є важливим об'єктом шекспіровського музею, але на превеликий жаль, нам з дружиною в середину цього будинку зайти не пощастило. Ми тільки оглянули цей будинок зверху і чули, що у залі "Біг Скул" ще й досі зберегається з'їджена шашелями лавка на якій сидів Віліям Шекспір, будучи учнем.

Біля школи стоїть кам'яна капличка купецької гільдії Святого Хреста. Ця капличка почала будуватися у 1269 році, але сучасний вигляд цієї будови відноситься до 15-го століття. Всередині каплички на стінах ще добре збереглося середньовічне малювання. Ми довго любувалися цим дуже цікавим зразком християнського мистецтва, що зберігається тут, у Англії, з того часу, як по нашій Україні бродили дики всеруйнуючі орди татар.

Котедж: Анни Готвей

У будинку, де народився Шекспір, зберігається документ з якого видно, що в листопаді 1582 року 18-ти річний Віліям Шекспір одружився з Анною Готвей. Дружина Шекспіра була старша від нього, аж на вісім років. По тому, що Шекспір у своїх творах не раз нарікав на ранні одруження, видко, що у родинному житті він не був надто щасливим.

Швидко після весілля у Шекспіра народилася дочка Сузана, а через два роки з'явилися близнята: син Гамлет і дочка Юдита.

У мальовничій сільській місцевості "Шоторі", на віддалі понад одну милю від міста, є будинок Шекспірової дружини Анни Готвей.

Хоч він і звуться "Котедж" та проте, це великий фармерський будинок на 12 кімнат. Старіша частина будинку датується 15-м століттям, а всі добудови не пізніше 16-го. Цегла на одному з комінів має ініціали Джона Готвея, Шекспірового тестя, і дату 1697 рік. Це, очевидно, тільки ремонт будинку.

Будиною: вкритий соломою, стіни з грубими дубовими стовпами плетені тином і обваликовані глиною. Будівля має багато дуже цікавих старовинних особливостей.

Ця фарма була у володінні нащадків Готвея до 1892 року, а потім її купили опікуни шекспіровського музею для збереження, як пам'ятку про поета.

Всередині котеджу зберігаються меблі та дрібні речі родини Готвея. Зокрема тут зберігається цікаве дерев'яне ліжко на якому, імовірно, спала дружина Шекспіра, а може й Шекспір.

Дуже гарний квітник у стилі 16-го століття, овочевий сад, кущі рожі, бузку, жасміну. Все це овіяне масою легенд про любовні пригоди молодого Шекспіра.

Будинок Мері Ерден

Як відомо, мати Віліяма Шекспіра була одною з восьми дочек Роберта Ердена. Родина Ерденів походила від старовинного аристократичного роду, що пізніше збуднів. Дід Шекспіра, Роберт Ерден, був дрібним землевласником у сільській місцевості чотири милі від Стратфорду.

Там тепер і зберігся будинок, що зветься: "Мері Ерден's Гаус". Це типово староанглійський фармерський будинок. Аж до 1930 року цей будинок був приватною власністю якогось фармера. Потім його купили все ті ж опікуни шекспіровського музею і тепер це вже теж один з відділів музею.

Всередині будинок умебльований у стилі 16-го століття. В одній з господарських будівель колишньої ферми Роберта Ердена тепер виставлена колекція сільсько - господарського знаряддя часів Шекспіра.

Віліям Шекспір виїжджає до Лондону

У другій половині 80-х років Шекспір переселяється до Лондону. Думають, що причиною цього було погане матеріальне становище родини, що особливо давало себе відчути при трьох дітях.

Існує ще один здогад, а це те, що Шекспір утік із свого рідного міста від переслідування Томаса Люсі, заможного землевласника і судді. Шекспір, як зберігається переказ, полював у лісі Томаса на дики кози вночі при місячному сяйві.

(Закінчення в наст. числі)

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Виходить кожного місяця на 32 сторінках великою формату.

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА" інформує про визвольні змагання українського народу на Рідних Землях;

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА" містить статті на ідеологічні, історичні, культурні і господарські теми;

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА" друкує твори сучасних українських поетів і письменників;

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА" поширює освіту і формує державницький світогляд;

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА" розглядає і обговорює актуальні проблеми міжнародного і українського життя.

Ціна одного примірника 30 центів.

Річна передплата \$3.00.

Замовлення слати на адресу:

INDEPENDENT UKRAINE

9421 Burnside Ave., Chicago 19, Ill., USA.

Фото цього погруддя огляньте на 1-й стор. обкладинки ч. 17/18 "Нових Днів".

НАЙ ВІДЖИВНИШИЙ
СТРАВНИШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,
ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

Молоко і молочні перетвори.

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

Rogers Dairy Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: JU 7193.

Маємо на складі невелику кількість примірників відомого роману Б. Лепкого

"МОТРЯ"

I і II томи, гарно оправлені в одну книжку.
Ціна: \$ 4.00 за обидва томи (разом з пересилкою).

Замовлення і гроші слати:

"Nowi Dni"
Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont.

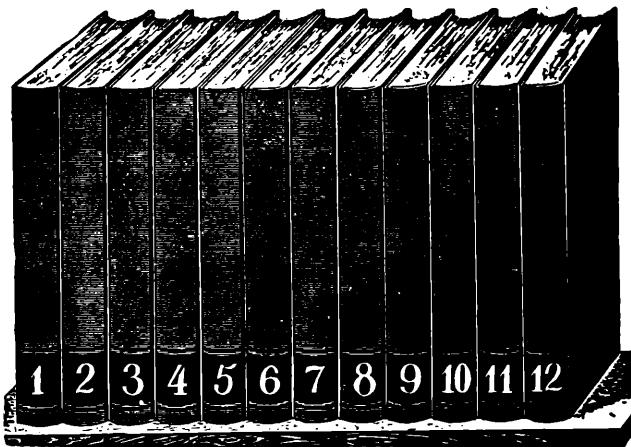
Л. ЛУНСЬКИЙ ОКУЛІСТ

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні недомагання очей, нервовість і болі голови.

Говоримо по-українськи
470 College St. W., RA 3942

КОЛИ ХОЧЕТЕ ЩОБ "НОВІ ДНІ" ІСНУВАЛИ, ТО ЗНАЙТЕ: ОДНОГО ПРИЗНАННЯ МАЛО — ПРИЄДНАЙТЕ ІМ НОВОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА!

Таку Бібліотеку видає для Вас
"КЛЮБ ПРИЯТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ"
що оснований у Канаді під патронатом визначних
українських діячів.

За діяльність Клубу відповідає видавець ІВАН ТИКТОР.
ДРУКУЄМО: Твори сучасних українських письменників і публіцистів, країці твори з давнішого національного письменства, переклади вартісніших творів чужої літератури, публікації про вільну боротьбу українського народу в українській і чужих мовах.

**РІЧНО БУДЕ НАДРУКОВАНО 1680 СТОРІН.
ЦЕ є 8—12 КНИЖОК.**

ПЕРЕДПЛАТА НА РІК У КАНАДІ І ЗДА \$9.50
в Британії й Австралії 4-0-0, в інших країнах \$10.00

Незаможні можуть сплачувати ратами.
Передплатник стає одночасно ПРИЯТЕЛЕМ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ і отримує відповідну виказку.
В сучасну пору тільки на чужині можемо вільно поширювати українське національне друковане слово, тому українці піддержують діяльність Клубу Приятелів Української Книжки, одиночкої того рода української установи, бо розуміють її вагу для української національної культури.

UKRAINIAN BOOK CLUB.
834½ Main Street.
Winnipeg, Man., Canada.

ДО Клубу Приятелів Української Книжки
Вінніпег, Канада.

Приступаю до Клубу Приятелів Української Книжки і вплачую на передплату 12 книжок (разом 1680 сторін друку) \$9.50 на рік (\$5.00 на піврік).

Моя адреса:

Дата:

(Виповніть і разом з передплатою вислати до нас).

НАЙКРАЩІ РЕЧІ І ПО НАЙНИЗЧИХ ЦІНАХ КУПІТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

G. Luk's Electrical Appliance Company

Маємо великий вибір електричних й газових кухонь (Мофет стов),
холодильників, пральні машин, машин до чищення підлог та кили-
мів, радіоприймачів, диванів (честерфілди), п'яно-акордіоні та інше.

ГАРАНТУЄМО: НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ГАРНУ ОБСЛУГУ
ТА ДОБРУ ЯКІСТЬ КУПЛЕНІХ У НАС РЕЧЕЙ.

797-799 DUNDAS STR. W. TORONTO, ONT.
— Телефон: WA 9228

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПІТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio Furniture & Co.

ВЛАСНИК: ЛЕВ ДОПТА

Маємо великий вибір меблів, радіоприйма чів, електричних та газових кухонь, холо-
дильників, пральні машин та інших госпо дарчих речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ
ОБСЛУГУ.

Наша адреса: 1529 Dupont St. Toronto, Ont.

Телефон: LL 0175

Замовляйте книжки

О. Сацюк — Смертоносці	1.00
В. П. Куц — Бездротові телеграфи	0.20
В. Скорупський — Весняний гомін	0.25
Б. Олексandrів — Мої дні	0.35
М. Гоголь — Сорочинський ярмарок	0.30
П. Горотак — Дияволічні параболи	0.40
П. Волиняк — Земля ключе	0.25
П. Волиняк — Під Кизигуртом	0.20
П. Волиняк — Кубань — земля українська, козача	0.40
А. Кащенко — Під Корсунем	0.60
О. Ган — Трагедія Хвильового	0.75
А. Кащенко — Славні побратими	0.25
Яр Славутич — Правдоносці	1.00
Яр Славутич — Спрага	0.75
Літаври чч. 1, 2, 3 і 4/5 (разом)	1.00
Є. Онацький — Основи суспільного ладу	0.25
Данський — Хочу жити	0.90
Чайковський — Козацька помста	0.40
Ф. Дудко — Війна	0.65
А. Кащенко — Зруйноване гніздо	0.65
Читанка для 5-ої класи народніх шкіл	1.00
В. Стефаник — Вибране	0.35
М. Івченко — Напоєні дні	0.30
О. Стороженко — Оповідання	0.35
А. Коломиєць — Казки	0.25
П. Карпенко-Криниця — Підняті Вітрила	0.40
А. Запорожець — Большевизм	0.40
Д. Гуменна — Куркульська вілія	0.25
Є. Онацький — Наше національне ім'я, наш герб	0.25
М. Брадович — Чужиною	0.50

М. Приходько — Я прошу слова	0.50
М. Цуканова — Шовкова рукавичка	0.25
Г. Вузол — В обіймах давуна	0.75
Г. Сенько — Штані латані у клітку — ви- конуєм п'ятилітку	0.25
Є. Онацький — Спрага справедливості ..	0.90
В. Чапленко — У нетрях Копет-Дагу	0.50
Марко Вовчок, Сестричка Мелася	0.40
Т. Осьмачка, Плян до двору	1.50

При замовленні на \$ 10.00 і вище — опуст 25%.

Замовлення й гроші слати:

NOWI DNI
Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont. Canada.

- ■ ВІДНОВІТЬ ПЕРЕДПЛАТУ!
■ ПРИЄДНАЙТЕ НОВОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА!
■ ДАЙТЕ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД!
- —
—

Коли Ви хочете допомогти "Новим Дням"
то користайтеся з послуг осіб і фірм, які ого-
лошуються в нашему журналі. Вони допо-
магають розбудові журналу, то наш обовя-
зок допомогти їм.

В таких випадках не забудьте покликатись на наше оголошення.